

”Vad ska litteraturpolitiken göra?”

En diskursanalys av debatten kring litteraturstödet 2009–2021

Av: Annika Jonsson & Ida Sjövall

Handledare: Lars Seldén
Södertörns högskola | Institutionen för historia och samtidsstudier
Kandidatuppsats 15 hp
Biblioteks- och informationsvetenskap | Hötterminen 2021

Södertörns högskola
Alfred Nobels allé 7 Flemingsberg
141 89 Huddinge

Biblioteks- och informationsvetenskap
© Annika Jonsson & Ida Sjövall

Författare/Authors: Annika Jonsson & Ida Sjövall

Svensk titel: *"Vad ska litteraturpolitiken göra?" - En diskursanalys av debatten kring litteraturstödet 2009–2021.*

English title: *"What should Literature Politics do?" - A Discourse Analysis of the Debate about the Support of Literature 2009–2021.*

Handledare/Supervisor: Lars Seldén

Abstract: The aim of this thesis is to analyse debates and discourses in Swedish media about the support of literature from the Swedish cultural council from 2009 and up to and including 2021. The empirical material consists of 22 articles derived from the daily press, and by using discourse analysis as theory and methodology, several debates are problematized. Questions posed in this study are: What views of the support of literature are expressed in the debates? What positions do the different voices occupy in the debate? What discourses emerge and what characterises these? The theoretical and methodological framework is based on Hedemark's use of discourse theory. In the analysis three discourses appear: an arm's length discourse, a quality discourse and a diversity and a commercial one-dimensionality discourse. The analysis revealed that cultural writers as well as politicians often have a prominent position and a great influence over the content of the debates, and that they are of the perception that the government ignores the principle of arm's length distance to cultural creation. The debaters are arguing over quality judgment, but also how much importance should be considered regarding the content when deciding which titles to support. The professionals, e.g., librarians, however, did not participate in the debates. We believe that this invisibility is a result of only some being admitted into the debate, but also in the end, it is up to each library how the dissemination of literature-supported titles takes place.

Sammanfattning: Syftet med denna uppsats är att analysera debatter och diskurser i svenska medier kring Kulturrådets litteraturstöd från 2009 och fram till och med 2021. Det empiriska materialet består av 22 artiklar hämtade från dags- och kvällspress. Genom att använda diskursanalys som teori och metod problematiseras flera debatter. Frågor som ställs är: Vilka föreställningar om litteraturstödet kommer till uttryck i debatten? Vilka positioner intar de olika rösterna i debatten? Vilka diskurser framträder i litteraturstödsdebatten och vad kännetecknar dessa? Metod och teori utgår från Hedemarks användning av diskursteori. I analysen framträder tre diskurser: en armlängdsdiskurs, en kvalitetsdiskurs samt diskursen mångfald och kommersiell likriktning. Analysen avslöjade att kulturskribenter som politiker ofta har en framträdande position och ett stort inflytande över innehållet i debatterna, och att dessa upplever att de styrande ignorerar principen om armlängds avstånd till kulturskapande. Debattörerna är oense om kvalitetsbedömning men även om hur mycket innehållet ska beaktas vid beslut om stöd. De professionella i form av bibliotekarier deltog inte alls. Vi menar att denna osynlighet är ett resultat av att bara vissa släpps in i debatten, men också att det i slutänden är upp till varje enskilt bibliotek hur förmedlingen av litteraturstödda titlar går till.

Ämnesord: Biblioteks- och informationsvetenskap, debatt, diskursanalys, folkbibliotek, kommersialism, Kulturrådet, kvalitet, litteraturstöd, media, mångfald, politik.

Key words: Library- and information science, public debate, discourse analysis, public library, commercialism, cultural council, quality, literature support, daily press, diversity, politics.

Innehållsförteckning

INLEDNING	1
PROBLEMBESKRIVNING	2
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	3
BAKGRUND	4
BEGREPPSDEFINITIONER	7
LITTERATURGENOMGÅNG OCH TIDIGARE FORSKNING	9
PRINCIPEN OM ARMLÄNGDS AVSTÅND	9
KVALITET	11
MÅNGFALD OCH KOMMERSIELL LIKRIKTNING	13
BIBLIOTEKEN	15
TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	17
DISKURSANALYS	17
SUBJEKTPPOSITIONER	19
METODER OCH URVALSKRITERIER	21
METOD FÖR INSAMLING	21
ANALYSMETOD	22
RESULTAT	24
BIBLIOTEKARIEPERSPEKTIVET - EN FÖRSTUDIE	24
ARMLÄNGDSDISKURSEN	27
KVALITETSDISKURSEN	31
DISKURSEN MÅNGFALD OCH KOMMERSIELL LIKRIKTNING	34
DEBATTENS SUBJEKTPPOSITIONER	37
<i>Representanterna</i>	37
<i>De ideologiskt motiverade</i>	38
<i>De ekonomiskt motiverade</i>	38
ANALYS	40
ARMLÄNGDSDISKURSEN	40
KVALITETSDISKURSEN	42
DISKURSEN MÅNGFALD OCH KOMMERSIELL LIKRIKTNING	45
AVSLUTANDE DISKUSSION OCH SLUTSATSER	47
METODKRITIK	49
YTTERLIGARE FORSKNING	49

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

51

BILAGA 1 - DEBATTARTIKLAR

BILAGA 2 - EXAMENSARBETEN

Inledning

Som blivande och redan praktiserande bibliotekarier¹ har vi kommit i kontakt med de så kallade kur-böckerna från Kulturrådet (kort för Statens kulturråd). Kur-bok är en vedertagen förkortning av begreppet kulturrådsbok, vilket avser artefakten av de distributionsstödda titlar som hamnar hos biblioteken. Vi har noterat att en del bibliotekarier försvarar böckerna och menar att de behövs för att balansera upp beståndet², medan andra ser dem som ett nödvändigt ont som måste hanteras varannan månad. Oavsett åsikt så tycks distributionsstödet väcka starka känslor inom professionen, vilket givit upphov till uppsatsidén.

Böckerna från Kulturrådet är en kulturpolitisk åtgärd för att stödja skapandet och spridningen av litteratur samt övriga kulturyttringar till och mellan berörda aktörer. Kulturpolitik är ett forskningsfält inom biblioteks- och informationsvetenskap som handlar om att främja ett levande och oberoende kulturliv. Området omfattar kulturskaparnas villkor och människors tillgång till kultur i alla dess former samt hur kulturarvet ska bevaras, användas och utvecklas (Regeringskansliet u.å.).

Kulturpolitiken omfattar bland annat åtgärder och lagar som reglerar och stöttar kulturella aktiviteter, främjar kulturell mångfald och kvalitet samt stödjer möten mellan kultur och individ (Regeringskansliet u.å.). Det kulturpolitiska forskningsfältet är interdisciplinärt och berör olika aktörer, liksom spänningarna

¹ Bibliotek/bibliotekarie är i uppsatsen likvärdigt med folkbibliotek/folkbibliotekarie och båda termerna används.

² Bestånd refererar till bibliotekens samlingar av media i olika former som vanligtvis kan hittas i bibliotekets katalog tillika på hyllorna. I uppsatsen hänvisar vi endast till litteratur i tryckt form.

dem emellan. Staten har det yttersta ansvaret och beröringspunkterna kan förstås som det kulturpolitiska systemet, marknaden och olika intresseorganisationer, kulturproducenter och kulturförmedlare samt medborgarna eller användarna. När det gäller litteratur- och läsfrämjande har Riksdagen som mål att:

Alla i Sverige ska, oavsett bakgrund och med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar, ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet (Regeringskansliet 2015).

Folkbiblioteken är således en självklar del av kulturpolitiken, och ska som sådana institutioner förmedla litteratur samt verka för demokrati och mångfald. I detta utgör Kulturrådet det kulturpolitiska systemet och folkbiblioteket den kulturförmedlande verksamheten. Frågan om *vilken* litteratur som ska stödjas av staten är kulturpolitisk, lika så utmaningen att kunna göra detta utan att samtidigt ägna sig åt otillständig kontroll. Kulturpolitik är också en fråga om *hur* kultur, i det här fallet litteratur och läsning, värderas i samhället (Lindsköld 2012, s 43). Debatten i media kring litteraturstödet kan även den förstås som kulturpolitisk då den rör en relation mellan dess aktörer, men också på grund av det faktum att debatten i dagspressen drivs från olika biblioteks-externa skrän; däribland politiker, förläggare, kulturskribenter och kulturutövare. Studien tog avstamp i biblioteken, men eftersom dessa är beroende av olika stöd för sin existens kan det vara givande att också utröna vilka aktörer i media som innehar makten över vad litteraturstödet kan och ska tillföra, varvid fokus flyttades utanför dess väggar.

Problembeskrivning

Kulturrådet utgår från förordningar beslutade av riksdagen, vilka innebär en eftersträvan att varje medborgare ska ha tillgång till ett brett och kvalitativt utbud av litteratur på biblioteken (SFS 2010:2012, SFS 2010:1058) och i bibliotekslagen (SFS 2013:801) 6§ står det att "Folkbibliotekens utbud av medier och tjänster ska

präglas av allsidighet och kvalitet”. Ovanstående kan tolkas som att det finns en förväntan från statligt håll att biblioteken ska framhålla kvalitetslitteratur, men också att utbudet ska vara brett. Det väcker frågan om det kan vara problematiskt att en statlig myndighet har ett till synes stort inflytande över de lokala bibliotekens bestånd. Frågan som berör kvalitet faller inom ramen för litteratursociologi men är trots det relevant då kvalitetsaspekten är ett av huvudargumenten för litteraturstödet. Mot denna bakgrund och med förankring i det kulturpolitiska forskningsfältet har det varit intressant att med ett diskursteoretiskt perspektiv analysera vilka delade meningar som framträder i den offentliga debatten om litteraturstödet. Litteraturstödet är därmed utgångspunkten för studien, medan debattörerna i media ses som förmedlare av förhållningssätt och diskurser. Vilka dessa diskurser är har vi tagit reda på genom att analysera den debatt gällande litteraturstödet som förts i några av de svenska dags- och kvällstidningarna under åren 2009–2021. Rösterna i debatten kring litteraturstödet kan påverka dess legitimitet och i förlängningen även bibliotekets litteraturförmedling³ och beståndsutveckling, vilket gör det relevant att studera dem. Kunskap om litteraturstödsdebatten kan vidare ge en inblick i vilka aktörer som har inflytande över litteraturstödet utformning. Därför vill vi undersöka hur de olika uppfattningarna skiljer sig åt beroende på avsändare, och hur väl dessa överensstämmer med Kulturrådets formulerade visioner.

Syfte och frågeställning

Syftet med vår studie är att identifiera vilka diskurser som framträder i debatten kring litteraturstödet, vilka föreställningar som rösterna i debatten har kring vad litteraturstödet är och hur det bör användas, samt vilka positioner dessa röster

³ Litteraturförmedling syftar dels på bibliotekslagens 7§ där det står att biblioteken ska främja läsning och tillgång till litteratur, dels på hur biblioteken marknadsför och tillgängliggör sin samling för att tillgodose och bredda användarnas tycke.

intar. Undersökningens frågeställningar är:

- Vilka diskurser framträder i litteraturstödsdebatten och vad kännetecknar dessa?
- Vilka föreställningar om litteraturstödet kommer till uttryck i debatten?
- Vilka subjektpositioner⁴ framkommer i debatten och vilka positioner intar dessa i relation till varandra?

Frågeställningarna besvaras genom presentation och analys av uttalanden i de debattartiklar som valts ut som empiriskt material. Förutom en diskursorienterad genomgång av debattartiklar gjordes en förstudie av tidigare examensarbeten kring bibliotekariers syn på distributionsstödet. Förstudien föranleddes av att vi i vår roll som bibliotekarier är intresserade av biblioteksperspektivet och att det är tveksamt om det ges utrymme i debatten som sker i dagspressen.

Bakgrund

Folkbiblioteket är en offentligt finansierad verksamhet som drivs i kommunal regi, men det finns även folkbibliotek som drivs på entreprenad. Bibliotekslagen (SFS 2013:801) 2§ anger att:

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

Folkbiblioteket har historiskt sett präglats av en folkbildningstradition och är idag, tillsammans med kyrkan, en av de få institutioner dit allmänheten bjuds in utan

⁴ Subjektposition syftar på vilken plats en individ tar i debatten utifrån hur denne ställer sig till en diskurs (Hall 1997, s. 56). En mer utförlig beskrivning presenteras under avsnittet teoretiska utgångspunkter.

något krav på konsumtion. Folkbibliotekets ursprungliga kulturuppdrag var att ge människor en chans till den goda litteraturen och att öka sin kunskap om människor, tider och miljöer (Kulturdepartementet 1984, s. 41). Kulturuppdraget har genom åren utvecklats och idag finns möjligheten att även låna media såsom e-böcker och filmer samt dator och surfplatta för att kunna ta del av information. Folkbiblioteket anordnar därtill olika aktiviteter och utgör inte minst en viktig mötesplats, tillika lokal för det offentliga samtalet.

I slutet av 1960-talet gjordes en litteraturutredning till följd av en förlagskris i debatten. Utredningen pekade på att konstnärligt intressanta barnböcker och lyrik hade svårt att hävda sig mot den mer lönsamma litteraturen, så kallad kiosklitteratur. Denna kartläggning accentuerade vikten av att stat och kommuner skulle ta ett större ansvar. I propositionen från 1974 angående den statliga kulturpolitiken går det att utläsa: ”De kulturpolitiska insatserna skall [...] medverka till att skydda yttrandefriheten, motverka kommersialismens negativa verkningar på kulturområdet och ge människor möjlighet till egen skapande aktivitet” (Utbildningsdepartementet 1974). Kulturrådet inrättades i mitten av 1970-talet och verkar idag under Kulturdepartementet. År 1975 beslutade riksdagen att ett statligt stöd till bokutgivning skulle införas, detta för att underlätta för förlagen att ge ut annan litteratur än bara den som säljer mest. I *Förordningen om statsbidrag till utgivning av litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande insatser* (SFS 2010:1058) definieras bland annat vilken litteratur som kan få stöd, vem som kan söka stöd samt att det är Kulturrådet som fattar de slutgiltiga besluten (Litteraturutredningen 2012, s. 265–270). År 2009 beslutade riksdagen att regionalisera kulturpolitiken genom den så kallade ”kultursamverkansmodellen” med målet att föra kulturen närmare medborgarna. Modellen infördes 2011 och har inneburit att regeringens direkta inflytande över vilka institutioner och verksamheter som ska ta del av de statliga medlen har försvunnit. I stället har län och regioner fått ett större handlingsutrymme att självständigt fördela statliga kulturmedel. År 2015 lyftes litteratur och

läsfrämjande verksamhet in i kultursamverkansmodellen (Kulturdepartementet 2017, s. 5–6).

Kulturrådets utgångspunkt och syfte utgår från de nationella kulturpolitiska målen som innebär att:

Främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor, att främja kvalitet och konstnärlig förnyelse, att främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas, att främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan samt att särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur (Regeringskansliet 2015).

Kulturrådets tre vanligaste litteraturstöd är *stöd till planerad utgivning*, *efterhandsstöd* och *distributionsstöd*⁵. Stöd till planerad utgivning avser bidrag för projekt som syftar till att ge ut litteratur och omfattar flera planerade böcker. Detta stöd tillfaller utgivande förlag. Efterhandsstöd ges till utgivande förlag för en specifik titel och ansökan får inte ske mer än sex månader efter utgivningen (Kulturrådet u.å.). Distributionsstöd ges alla titlar som tilldelats efterhandsstöd för att böckerna ska kunna skickas ut till landets folkbibliotek. Idag mottar i stort sett alla kommunala huvudbibliotek distributionsstöd. Distributionsstödet består av cirka 800 titlar per år och biblioteken har ingen möjlighet att välja bland dessa, utan samtliga stödda titlar skickas ut till alla mottagande bibliotek. Professionella förlag, både små och stora, kan söka stöd för sina nyutgivna titlar. Idag ersätter Kulturrådet svenska förlag med 100 procent för de distributionsstödda titlarna. Titlarna väljs ut av olika arbets- och referensgrupper som består av personer med hög kompetens inom konstområdet som är sammansatta för att i största möjliga mån spegla dagens samhälle. Grupperna som arbetar med litteratur och kulturtidskrifter måste lägga mycket tid på läsning och bedömer cirka 400–700 titlar per år. Ledamöterna till

⁵ Litteraturstödet syftar vanligen på efterhandsstödet, och distributionsstödet kan därför förstås som en del av litteraturstödet. I uppsatsen inbegriper begreppet litteraturstöd båda dessa företeelser, medan stöd till planerad utgivning omnämns som just detta. För att tydligare klargöra används dock på vissa ställen distributionsstöd.

dessa grupper utses från intresseanmälningar och det är Kulturrådets myndighetsledning som gör urvalet baserat på kompetens och erfarenhet. Gruppernas ledamöter ersätts efter tid och den maximala tiden som ledamot är två plus två år (Kulturrådet u.å.).

I Kulturrådets översyn av distributionsstödet framkommer att Kulturrådet inte ställer några krav på motprestationer från de bibliotek som valt att ta emot stödet. Kulturrådet bestämmer inte över hur kommunerna bedriver sitt arbete kring böckerna eller hur dessa hanteras i verksamheten. Det finns inte heller några regler för gallring av böckerna (Kulturrådet 2019, s. 6).

Begreppsdefinitioner

Kulturbegreppet har flera olika betydelser. Ett av dem är att kultur är synonymt med estetik och utgör ett samlingsnamn för olika yttringar inom litteratur, musik, bild- och scenkonst samt film (Lindsköld 2013, s. 16–17). I den här uppsatsen syftar vi på det estetiska kulturbegreppet.

Kvalitet och mångfald är uttalade kriterier som Kulturrådet använder (Kulturrådet u.å.). I bibliotekslagen 6§ fastslås att allsidighet och kvalitet ska präglade utbudet av medier och tjänster. Enligt Frenander finns det tre teoretiska förhållningssätt för att bestämma kvalitet där ett är det *objektiva* vilket innebär att det är möjligt att fastställa vad som är bra och vad som är dåligt. För att kunna göra en rangordning krävs det däremot sakkunskap. Ett annat förhållningssätt är det *subjektiva* där kvalitetsomdömet är helt individuellt och där den personliga smaken får bestämma, oavsett sakkunskap. Den tredje positionen är den *kontextualistiska* där både objektivitet och subjektivitet vägs in i värderingen. Det är omständigheten kring tillkomsten av verket samt kunskap och erfarenhet hos bedömaren som gör att det

går att resonera och argumentera för verkets kvalitet (Frenander 2015, s. 19–20). När vi i uppsatsen använder kvalitet gör vi inte en värdemässig bedömning, utan refererar till hur de studerade rösterna använder begreppet. Vad gäller mångfald refererar vi även här till de studerade rösterna.

Principen om armlängds avstånd innebär att politiker inte ska ta beslut om finansiering av kultur utifrån egna åsikter om smak och kvalitet. Dessa ska i stället beslutas av en myndighet på ”armlängds avstånd” från politikerna, vilken ska vara oberoende och kulturellt kompetent (Blomgren 2012, s. 522).

Litteraturgenomgång och tidigare forskning

Här redogör vi för genomgången litteratur och tidigare vetenskaplig forskning vilka är relevanta för vår studie. Artiklarna har i huvudsak sökts fram i databasen *LISA* (proquest) samt citeringsdatabaserna *Web of Science* och *Scopus* genom användning av dessa databasers citeringsfunktioner. Följande sökord användes: literary canon, high quality literature, politics, political influence, public library/ies, collection development, (national) cultural policy/ies, (public) librarian/s, acquisition policy/s, (Swedish) Arts Council, purchasing policy/ies och culture. Relevansen hos sökträffarna analyserades efter huvudsakligen läst abstract och conclusion. Vi urskilde följande teman: principen om armlängds avstånd, kvalitet, mångfald och kommersiell likriktning samt bibliotek, varpå vi valde att dela in tidigare forskning i dessa teman.

Principen om armlängds avstånd

Inom den kulturpolitiska debatten är autonomi ett betydligt vanligare förekommande begrepp än demokrati. Demokrati i det här sammanhanget rör inte frågan om att det politiska systemet ska spegla folkets vilja, utan snarare människors rätt att ta del av den kultur och litteratur som kulturinstitutionerna har definierat som bra och av hög kvalitet (Blomgren 2012, s. 519). Med institutionell autonomi menas ofta att institutioner har en frihet att fatta beslut baserat på sina respektive normer och ideal och att detta ska ske utan påverkan av utomstående makthavare. Blomgren menar att denna idé härstammar från l'art pour l'art-estetiken; ett uttryck för konstnärens vilja att ta avstånd från politiken. Att instifta autonoma kulturinstitutioner är därmed ett sätt för konstnärer att skydda sig mot rådande marknadskrafter (Blomgren 2012, s. 522). Politiker får inte fatta konkreta beslut om konstfinansiering utifrån egna åsikter om smak och kvalitet.

Fördelningen av offentliga bidrag till konstnärer ska i stället beslutas av ett armlängdsorgan, i det här fallet Kulturrådet, vilkas arbetsgrupper ska vara oberoende och konstnärligt kompetenta (Blomgren 2012, s. 522). Detta definieras som *principen om armlängds avstånd* och utifrån den kan autonomi möjligen betraktas som en beståndsdel i en fungerande demokrati, då demokratis grund utgörs av åsiktsfrihet. Autonomi för konsten kan även ses som en indikator för om ett samhälle alls är att betrakta som demokratiskt (Blomgren 2012, s. 520). Lindsköld definierar den institutionella autonomi som att staten förvisso sitter på mandat att budgetera och anslå riktlinjer för kulturen men att den samtidigt bör undvika att blanda sig i innehållet. Detta ska i stället överlåtas till professionen (Lindsköld 2013, s.17). Denna princip försöker man efterleva genom att arrangera litteraturstödet så att titlarnas tekniska och redaktionella kvalitet bedöms av författare, bibliotekarier, kritiker och forskare (Lindsköld 2013, s. 22). Oron över att det från politiskt håll sker en inblandning i kulturen som kan betraktas som otillbörlig bottnar möjligen i att åtgärder som litteraturstödet upplevs gynna politikernas egna intressen. Denna teori bekräftas av Kangas & Vestheim, vilka bland annat belyser hur den offentliga finansieringen tenderar att använda kulturen som verktyg för att stärka den nationella ekonomiska konkurrenskraften, vilket indikerar att politiken värderar kultur ekonomiskt (2010, s. 268–269).

Politiken beskylls även för att använda kulturen som medel för att förankra ideologier. I en amerikansk studie problematiseras Marc Twains romaner om *Huckleberry Finns* givna plats i de amerikanska folkbibliotekens kanon, liksom faktum att denna ställning konsekvent upprätthålls, utifrån villkoren för queerteori. Romanerna anses lägga vikt vid reproduktiva familjevärden medan sexuella minoriteter och alternativa familjebildningar utesluts (Stoneley 2016, s. 169). Detta kan jämföras med hur Kulturrådets integrering av olika horisontella perspektiv i bidragsgivningen innebär en begränsning av den konstnärliga friheten. Myndigheten för Kulturanalys uppmärksammar i sin utredning *Så fri är konsten*,

publicerad 2021, att förfarandet där kulturskapare som söker bidrag från Kulturrådet ombes uppge hur de tänkt ”integrera ett jämställdhets-, hbtq-, mångfalds- och interkulturellt perspektiv i sin verksamhet, sitt projekt, sin utgivning eller dylikt” är diskutabelt (Myndigheten för Kulturanalys 2021 s. 13). Frågan ställs i ansökningsformuläret till ”Stöd för planerad utgivning” och tolkas i stor utsträckning som att Kulturrådet undrar hur dessa perspektiv ska integreras i innehållet. Vidare menar Myndigheten för Kulturanalys att Kulturrådets beskrivning av det egna arbetet med dessa frågor ytterligare förstärker bilden av att ansökningar som ger uttryck för nämnda perspektiv särskilt prioriteras, vilket är problematiskt utifrån idealet att konsten ska vara politisk obunden (Myndigheten för Kulturanalys 2021, s. 13).

Kvalitet

Kvalitetsbegreppet har endast ingått som mål i kulturpolitiken i cirka 25 år och enligt Frenander finns det flera sätt att se på kvalitet; objektivt, subjektivt och kontextualistiskt (Frenander 2015, s. 21). Vidare ställer han sig frågan om det alls går att enas om vilka böcker som är bra. Frenander intresserar sig för hur kvalitet diskuteras inom kulturpolitiken och menar att det med stor sannolikhet finns en rådande samsyn kring kvalitet som ett objektivt begrepp, även om det inte är exakt definierat (Frenander 2015, s. 19, 35).

I utredningen *Folkbibliotek i Sverige* från 1983 anges att bibliotekens utbud och efterfrågan är i obalans och att åtgärder för förmedling av kvalificerad litteratur behövs (Hallberg, Lindung, Stenberg, Holmberg & Malmgren 1983, s. 17). Utredningen visar också att det är låntagarna som sviker kvalitetslitteraturen, inte biblioteken. Folkbiblioteken har långt mer kvalitetslitteratur, såsom lyrik och klassiker, än vad låntagarna efterfrågar men har trots det inte kunnat motverka ”kommersialismens negativa verkningar”. Med andra ord högre utlån av seriös

kvalitetslitteratur och mindre utlån av populärlitteratur (Hallberg et al. 1983, s. 131–132). Kraxenbergers studie visar att kvinnor utgör den största gruppen aktiva låntagare på biblioteken. Det är även den grupp som i högst grad läser erotiska romaner som *Fifty shades of grey* (Kraxenberger 2021, s. 96). Gruppen (kvinnor 19–77 år) är därmed att betrakta som stora läsare, samtidigt som deras val av böcker ofta skiljer sig från de traditionellt intellektuellas. Trots att de är högtbildade så njuter de av enkel, underhållande litteratur för att distrahera sig själva och koppla av (Kraxenberger 2021, s. 11).

Hylland undersöker retoriken kring dålig kvalitet och fokuserar på hur den framställs i norsk media. Han påvisar i studien svårigheten med att karaktärisera vad som är kvalitet och vilka begrepp som dominerar de negativa diskurserna, om konst och kultur verkligen kan uppfattas som dåligt (Hylland 2012, s. 7). Hylland benämner vidare kvalitet som en sorts ”filosofsten” för kultur – den anses vara absolut essentiell och önskvärd, men på samma gång svårfångad. Själva begreppet kvalitet verkar vara grundläggande för kulturpolitiken och enligt Hylland anser regeringspolitiken att en viktig legitimering är nödvändig då marknadens och allmänhetens efterfrågan inte är tillräcklig för att skapa den kvalitet som eftersträvas, vilket gör kulturbyråkrater angelägna att kunna skilja bra från dåligt. Hylland anser att kvalitetsbegreppet behöver avmystifieras genom studier kring hur kvalitet fungerar i praktiken, men också hur begreppet påverkar det kulturpolitiska arbetet (2012, s. 10, 14).

Hylland talar även om makt och nämner att kvalitetsbedömningar och beslut om stöd fattas bakom stängda dörrar samtidigt som recensioner och kritik tämligen brutalt kan avgöra om en kulturprodukt har kommersiell rätt att leva eller inte. Båda dessa förfaranden utgör en maktposition (Hylland 2012, s. 10). Han fortsätter med att kulturpolitiken har efterfrågat ett närmare fokus på kvalitet och menar att det finns två platser som innehar en mer eller mindre professionell position beträffande

bedömning av kvalitet. Den ena är offentlig medias roll som kritiker eller recensent och den andra är Kulturrådet som beslutar om vilka titlar som ska ges ekonomiskt stöd (Hylland 2012, s. 14).

Smidt undersöker de norska bibliotekariernas litterära smak, deras hållning till skönlitteraturen och hur den påverkar litteraturförmedlingen. Vid litteraturinköp menar han att eftersom kvalitetsbegreppet inte är definierat kan det lätt uppstå en konflikt i att försöka upprätthålla kravet på kvalitet, samtidigt som användarnas önskemål ska tillgodoses. I den norska biblioteksdebatten framkommer att det finns en tveksamhet i att välja mellan ”finlitteratur” eller efterfrågestyrd litteratur (Smidt 2002, s. 3). Resultatet påvisar, inte helt förvånande enligt oss, att bibliotekariernas litterära smak är ganska bred och representerar både den smala och experimentella som den populära och kommersiella litteraturen. Bibliotekarierna väljer dock att huvudsakligen läsa romaner framför lyrik och andra skönlitterära genrer (Smidt 2002, s. 311, 313–314).

Mångfald och kommersiell likriktning

Johansson synliggör i sin studie problemen med Sveriges centraliserade modell och diskuterar BTJ (Bibliotekstjänst) vilket var det företag folkbiblioteken tidigare använde för sina inköp. BTJ skapades av Svensk Biblioteksförning för att bistå biblioteken att förvärva ”god” litteratur med hjälp av en lista där litteratörer recenserade och betygsatte böcker. Johansson menar att det under en lång tid pågått en debatt kring vilken litteratur som är lämplig och vem som ska besluta om vad som ska finnas i beståndet, likaså vilken inköpskanal som ska användas (Johansson 2002, s. 159–160). Sedan senaste upphandlingen 2018 är det Adlibris (ett kommersiellt företag ägt av Bonnierkoncernen) som används av de flesta bibliotek för huvudsakliga inköp av litteratur, vilket gör att det kommersiellt sett går att ifrågasätta beslutet.

I utbildningsdepartementets proposition från 1974 uttrycktes en oro för kommersialismens negativa påverkan på kulturområdet, vilket antyder att man såg konsumism och kapitalism som ett hot mot kulturen och att det därför behövdes kulturpolitiska insatser. Lindsköld konstaterar i sin studie om debatten kring förlaget *En bok för alla* att det år 1992 rådde en hegemoni i debatten medan det år 2007 i stället fördes en kamp om att definiera viktiga begrepp som läsfrämjande, kommersialism och kultur. Hon talar också om konflikten mellan en diskurs där kvalitativ litteratur alltid ska stödjas och en avpolitiserad diskurs där marknaden borde kunna uppfylla detta utan statlig inblandning. Denna utveckling blev särskilt tydlig år 2008 när det kulturpolitiska målet ”att motverka kommersialismens negativa verkningar” avskaffades (Lindsköld 2012, s. 43, 50).

I Howards rapport anges att stora förlag och författare egentligen själva skulle klara av att sköta sin egen marknadsföring, men att de ändå får hjälp av bland annat dagstidningarnas recensioner. Följden blir att nya och framväxande författare som inte recenseras får svårt att nå ny publik (Howard 2007, s.135). Brookens & Poulter undersöker samtidigt den alternativa publiceringens förhållande till folkbiblioteken i Skottland. Termen som används i studien är ”alternativ litteratur”, vilket innebär publikationer av radikala och politiskt avvikande utgivare samt småskaliga poesi- och skönlitterära utgivare. Resultatet visar att folkbiblioteken faktiskt försöker anpassa sina samlingar till lokalsamhället genom att köpa in titlar från lokala författare och oberoende förlag. Merparten av biblioteken uppgav att de har ”alternativ litteratur” eftersom de vill erbjuda sina användare annan litteratur än den som de stora bokhandelskedjorna erbjuder (Brookens & Poulter 2007, s. 597). Det kan tolkas som att biblioteken försöker motverka den kommersiella likriktningen, men om ”alternativ litteratur” eller avvikande utgivare inte får samma intresse från litteraturkritiker finns ändå risken att de inte uppmärksammas av folkbibliotekens användare.

Biblioteken

I folkbiblioteksutredningen från 1984 står det att folkbiblioteket är samhällets viktigaste kulturinstitution och att ”folkbiblioteket skall föra en kamp för boken och läsandet” (Kulturdepartementet, s. 12, 39). Folkbiblioteken har en viktig och central roll i samhället och riktlinjer för förvärv är ett återkommande ämne i debatten eftersom ekonomiska intressen krockar med kulturella riktlinjer, där det senare borde vara det viktigaste för bibliotekets beståndsutveckling (Johansson 2002, s. 167–168). En australiensisk studie visar på att bibliotekarier anser att de har tillräcklig kompetens för att själva göra urval kring förvärv och att det professionella omdömet är högt rankat i riktlinjer för inköp, men att förvärvsurvalet ändå beror på faktorer som budget och ledarskapsbeslut (Kelly 2015, s. 2). Riktlinjer för förvärv innebär också ett ansvar att uppfylla det som intressenterna anser lämpligt för en offentligt finansierad institution. Ofta används dessa riktlinjer som ett verktyg för alla bibliotekets uppdrag, och inte bara för att hantera beståndet (Kelly 2015, s. 4, 6–7).

Kulturpolitiken såväl som användningen av *NPM* (New Public Management) behöver samverka för att förstå bibliotekens verksamhet och bibliotekariernas kompetens i det litteraturfrämjande arbetet. Kann-Christensen & Balling tar upp detta när de diskuterar en modell för att analysera de föreställningar som finns om folkbibliotekens litteraturfrämjande. Det som är viktigt för att skapa en förståelse för litteraturfrämjande i danska bibliotek är att förstå kulturpolitiken utifrån den logik som finns bland politiker och bibliotekarier. För att utveckla modellen behöver kulturpolitiken ses som en form av interaktion mellan biblioteksprofessionen och *NPM*. Artikeln undersöker sambandet mellan kulturpolitik, yrke och offentlig förvaltning och tar även upp den konflikt som finns kring målen för politik kontra bibliotek. Det framkommer att de professionella inte gärna vill göra kvalitativa bedömningar, då litteraturfrämjande aktiviteter är till för alla. Litteraturfrämjande kan därför ses som anti-auktoritativt och anti-elitistiskt.

Kann-Christensen & Balling drar slutsatsen att NPM inte bygger de kulturpolitiska målen och att kulturpolitikens instrumentella faktor har svårt att få tillgång till folkbibliotekens praktik, vilket försvårar arbetet med att stödja litteraturfrämjande aktiviteter (Kann-Christensen & Balling 2011, s. 100, 116). Även i Sverige tycks det vara problematiskt med tillgång till folkbibliotekens praktik och NPM verkar inte ha fått det genomslag man hoppades på.

Teoretiska utgångspunkter

Här redogör vi för de teoretiska utgångspunkterna i vår studie vilka innefattar diskursanalys för att klargöra språkets roll samt representation för förståelse av verkligheten vi lever i. Slutligen beskrivs användningen av subjektpositioner.

Diskursanalys

Vi har valt att utgå från diskursanalys både som teori och metod. Det teoretiska perspektivet innefattar vissa antaganden om språkets funktion medan metoden går ut på att studera språkets användning. Diskursanalys handlar om att analysera och förstå användningen av språket, liksom språkets effekt på samhället, individerna och relationerna däremellan. Vilket språk som används beror således på de kulturella och sociala sammanhang vi tillhör, men språket är också det som definierar oss och den värld vi lever i. Språket ses som utförande av en handling vilken påverkar hur vi tänker och upplever något och är därmed en av de praktiker som sammankopplar oss och tillåter grupper och samhällen att organisera sig. Diskussioner och konversationer i samhället står i fokus för diskursteorin och kan användas för att skapa och upprätthålla social ordning, men också förstöra densamma. Diskursanalys är därför något som hjälper oss att förstå hur makt och ideologi kan fungera. Det är språkanvändningen som konstruerar det ständigt rörliga samhället, men som också har möjligheten att förändra och göra motstånd mot makten och den sociala ordningen (Svensson 2019, s. 16–25, 41–42). En generell aspekt av diskursen är dess inneboende förändringsmotstånd. Det handlar i grund och botten om makt där varje diskurs stöter bort sådant som kan anses hota den. En långvarig diskurs förvandlar sociala praktiker till rutin och kan tolkas som ett system som upprätthåller sig självt (Neumann 2003, s. 119).

Kritisk diskursanalys innebär studier av språkanvändning i politiska sammanhang, vilket även Hedemark intresserar sig för i sin användning av diskursteori där kamper om betydelse och makt analyseras (Hedemark 2009, s. 30, 41). Hennes utgångspunkt är Foucaults diskursteori samt Halls teori om att språket ses som en representation för tillgången till och förståelsen för verkligheten (Hall 1997, s. 15). Foucaults hypotes är:

...att diskursproduktionen i varje samhälle på en och samma gång kontrolleras, väljs ut, organiseras och fördelas av ett visst antal procedurer vilkas roll är att avvärja dess makt och hot, att bemästra dess slumpmässighet och att kringgå dess tunga, skrämmande materialitet (Foucault 1993, s. 7).

Foucault nämner vidare att det finns en rad utestängningsprocedurer. Den vanligaste är förbudet där alla vet att man inte får säga allt, att man inte kan tala om allt och att vem som helst inte får tala om vad som helst. En arena för denna procedur är politiken (Foucault 1993, s. 7–8).

Diskursen är med andra ord en produktion av kunskap genom språket. Diskursen är det som produceras och den drivs av ämnet och kanaliserar relationell makt. Det handlar om både produktion och resultat (Hall 1997, s. 44). Eftersom verkligheten är svår att överblicka visar media vilka samhällsproblem som är viktiga och meningsfulla att ta itu med. Media kan i det här fallet ses som en kognitiv auktoritet beroende på dess inflytande och makt över människors uppfattningar och tankar (Hedemark 2009, s. 13, 15).

Det är rimligt att anta att de element som präglar litteraturstödsdebatten är av sådan karaktär som Hedemark använt sig av i sin avhandling, vilket gör hennes teorianvändning särskilt lämplig. I synnerhet då rösterna som hörs i debatten tillhör aktörer från skilda positioner inom kulturfältet. Begrepp som kvalitet, mångfald, politiskt inflytande och behov av stöd är typiska exempel som är centrala i debatten

och där det samtidigt pågår en kamp om vilken mening de ska fyllas med (Boréus & Bergström 2018, s. 161). När det gäller litteraturstödsdebatten i media finns det, som analysen kommer att påvisa, också ramar för vem som tillåts argumentera.

Som utgångspunkt har vi valt att genomföra vår diskursanalys med hjälp av en modell som utvecklats av Hedemark & Hedman (2002), vilken Hedemark sedermera vidareutvecklat och modifierat (Hedemark 2009, s. 40). Denna modell kommer att presenteras närmare i analysmetod-delen.

Subjektpositioner

Hedemark använder sig delvis av Halls tolkning av Foucaults diskursiva tillvägagångssätt. Ämnet i vår studie är litteraturstödet vilket innebär att de debattartiklar vi analyserat handlar om det. Inom litteraturstödsdebatten går det att urskilja specifika diskurser. Debattörerna, vilka ses som *subjekt*, är de som uttalar sig men som även kan tillhöra de som blir omtalade (Hedemark 2011, s. 35). Att skapa och upprätthålla social ordning innebär att diskursen producerar "sanning", det vill säga det vi för tillfället håller för sant (Svensson 2019, s. 22). Inom sanningsregimerna, kunskapsgränserna och den diskursiva formen producerar subjekten särskilda texter under en specifik period och inom en specifik kultur (Hall 1997, s. 55–56). Diskursen producerar både subjekten och kunskapen. Hur man ser på litteraturstödet och varför, skapar också vissa *subjektpositioner* i diskursen, och utifrån dessa positioner tar de olika subjekten plats i debatten (Hall 1997, s. 56). Subjektet (debattören) identifierar sig med andra ord med en subjektposition. För att få tillträde till de mer betydande subjektpositionerna krävs generellt att individen är politiskt viktig eller intellektuellt betydande (Neumann 2003, s. 146). Att behålla en diskurs oförändrad innebär att relationer mellan olika subjektpositioner förblir orörliga (Hedemark 2011, s. 35). Vi kommer, liksom Hedemark, att även använda oss av Halls sätt att ställa olika subjektpositioner i relation till varandra. Detta för

att kunna urskilja vilka maktskillnader som kan finnas mellan positionerna (Hall 1997, s. 235).

Metoder och urvalskriterier

Här presenterar och redogör vi för metoden för vår datainsamling samt den modell vi valt för att analysera det empiriska materialet.

Metod för insamling

Vi använde oss av ett kvalitativt förhållningssätt till det empiriska materialet som primärt består av debattartiklar i dags- och kvällstidningar som på något vis rör Kulturrådets litteraturstöd. För att få en rimlig avgränsning och ett begränsat material att studera valde vi huvudsakligen att söka i *Dagens Nyheter*, *Svenska Dagbladet*, *Aftonbladet* och *Expressen* samt några mindre dagstidningar; *Uppsala Nya Tidning* och *Göteborgs-Posten*. Vi diskuterade det etiska förhållningssättet men då debattörerna är offentliga personer var det inte varit relevant att ta i beaktning. En avgränsning avseende material som var tillgängligt digitalt gjordes för att studien på ett enkelt sätt skulle kunna genomföras och återskapas. Ytterligare en avgränsning beträffande tidsintervall gjordes för att studien skulle kunna ge en någorlunda aktuell bild av företeelsens inflytande. Det innebär att artiklarna som har använts är publicerade mellan år 2009–2021. En sökning med orden Kulturrådet, Statens kulturråd, litteraturpolitik, litteraturstöd, distributionsstöd och efterhandsstöd tillsammans med debatt gjordes med sökfunktionen på respektive medias webbsida samt i databaserna *Retriever Research* och *Arkivsök*. De träffar som uppfyllde sökkriterierna valdes ut för att tillsammans med tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter ligga till grund för förståelsen av argumenten och föreställningarna.

Till förstudien söktes examensarbeten fram på kandidat- och magisternivå år 2007–2021 i *Diva portal*, utifrån att de bygger på bibliotekariernas syn på litteraturstödet.

Några av dem hittades genom direkta sökningar på termen litteraturstöd, medan andra hittades bland de källor som examensarbetena använt sig av.

Analysmetod

Analysarbetet beskrivs utifrån Hedemarks modell för diskursanalys, vilken har modifierats för att bättre passa vår analys. Bland annat består Hedemarks modell av fyra rutor, medan vår består av tre. Vi har tagit bort utsagor, definitioner och begrepp samt ändrat på en fråga gällande subjektpositioner. Vi har även ändrat på ordningen och satt frågan om diskurser först för att modellen bättre ska passa våra frågeställningar.

<i>1. Diskurser</i> <i>Vilka diskurser ger debatterna uttryck för?</i> <i>Vad kännetecknar dessa diskurser?</i>
<i>2. Föreställningar</i> <i>Vilka föreställningar framkommer om litteraturstödet?</i>
<i>3. Subjektpositioner</i> <i>Vilka subjektpositioner kommer till uttryck?</i> <i>Vilka roller intar de olika positionerna i relation till varandra?</i>

Tabell 1. Analysmodell (Hedemark 2009, s. 40).

Hedemarks analysmodell förklaras med att det först görs en dekonstruering av texterna samt en granskning av utsagorna som framkommer. Efter det sker en fokusering på vilka subjektpositioner som formar debatterna utifrån de föreställningar som finns om litteraturstödet, samt vilka roller de olika positionerna intar till varandra. Slutligen kan någon sorts helhet skönjas som leder fram till fastställande av diskurserna (Hedemark 2009, s. 40).

Vår arbetsgång för bearbetning och analys av framsökta artiklar ser något annorlunda ut än Hedemarks. Den började med att vi skrev ut valda artiklar för att sedan läsa igenom dem och gruppera dem utifrån de teman som presenteras i tidigare forskning. Utifrån från dessa teman och vår egen bakgrund har vi en viss förförståelse för ämnet vilket hjälpte oss i identifieringen av diskurser. För att få fram föreställningar om litteraturstödet och subjektpositioner använde vi överstrykningspennor i olika färger för att markera dessa i varje enskild grupperad artikel. Svaren på frågorna i analysmodellen presenteras i resultatdelen.

Resultat

Här presenterar vi de debatter som datainsamlingen resulterade i. Vi har valt att exemplifiera med många citat då diskurserna har tolkats utifrån det empiriska materialet sett som en helhet. Tre diskurser framträdde: armlängdsdiskursen, kvalitetsdiskursen samt diskursen mångfald och kommersiell likriktning. Biblioteksperspektivet som framkom i tidigare forskning kan inte sägas utgöra en egen diskurs då vi endast hittat en artikel som berör distributionsstödet. En presentation av subjektpositioner, samt deras relationer till varandra och till framkomna diskurser, redovisas också. Från början hade vi 33 artiklar, men efter genomläsning valdes 11 bort. Bland annat debattartiklar kring svenska poesiförfattare, några artiklar som berör stöd till konst och teater samt några som endast behandlar bokhandlarna. Sammantaget valdes 22 artiklar, varav åtta artiklar från *Dagens Nyheter*, nio från *Svenska Dagbladet*, tre från *Aftonbladet* och två från *Göteborgs-Posten*. Av dessa var 10 positiva till litteraturstödet och 12 var negativa. En tabell över använda artiklar presenteras i bilaga 1.

Genom förstudien har vi tittat på tidigare uppsatser på kandidat- och magisternivå, vilka genom intervjuer undersökt verksamma bibliotekariers förhållande till distributionsstödet (bilaga 2). Uppsatserna grundar sig på 26 kvalitativa intervjuer och 13 kvantitativa intervjuer. Totalt redovisas 39 bibliotekariers utsagor.

Bibliotekarieperspektivet - en förstudie

Som vi nämnde i inledningen har vi båda liknande, men även skilda, erfarenheter av distributionsstödet från våra arbeten på folkbibliotek. En likhet, vad åsikterna kring hanteringen av böckerna beträffar, är att de tar upp utrymme på bekostnad av annan litteratur vilket gör att många av böckerna efter ett tag gallras för att sedan

säljas, skänkas eller kastas. En annan likhet är att det tar tid att hantera böckerna och att många av dem redan finns i bibliotekens bestånd. Ytterligare en likhet är att vissa böcker inte ens hamnar i beståndet eftersom de anses vara för smala. En skillnad är hur biblioteken valt att presentera böckerna, där en form är att marknadsföra dem som ”garanterat bra böcker” (en läsfrämjande satsning på kvalitetslitteratur från Kulturrådet) och föra in dessa böcker i katalogen synliga för användaren, medan en annan är att endast föra in böckerna i det befintliga beståndet men med en dold katalogplacering som inte är synlig för användaren. En annan skillnad är hur fördelningen av arbetet ser ut. På ett bibliotek är en specifikt utsedd bibliotekarie ansvarig för böckerna medan på ett annat bibliotek fördelas arbetet mellan personalen utifrån böckernas tänkta målgrupp.

I förstudiens utsagor framkommer att titlarna ofta hamnar i skymundan till följd av att dagens inköpsklimat till allt större del präglas av användarnas preferenser, att titlarna ofta gallras då de inte lånas ut i någon större utsträckning samt att särskild märkning av titlarna har fungerat direkt avskräckande för låntagarna. En informant uttryckte att ”det var ungefär som att sätta en döskallmärkning på dom” (Elg & Lundegård 2010 s. 26–27). I en undersökning av Granlund & Stål uttrycker en informant att ”vissa böcker vill alla ha och andra böcker vill ingen ha”, vilket gör att man tvångsfördelar de böcker som ingen vill ha mellan de olika biblioteksenheterna (Granlund & Stål 2007, s. 27). Ett alternativ till dagens utformning av stödet hade varit ett ekonomiskt bistånd att disponera enligt eget önskemål, ”men det är ju inte riktigt det Kulturrådet vill ha så att säga utan då skulle vi förmodligen [...] inte köpt in, dom där böckerna själva som dom tycker att vi ska ha” (Jonasson 2007, s. 26). Diskursen om anpassning och relevans tycks särskilt framträdande i samtliga undersökningar vi tagit del av. I Elgström & Erikssons studie uttryckte en informant det som att det inte var någon idé att personligen försöka förmedla böckerna på grund av åsikten att böckerna är lite konstiga och ”det är nog svåra böcker”. Samtidigt var övervägande del av de tillfrågade i studien

positiva till böckerna, för genom distributionsstödet kommer den smalare litteraturen fram i biblioteken (Elgström & Eriksson 2012, s. 18–19).

En annan framträdande uppfattning rör det fysiska utrymmet kopplat till att böckerna tar mycket plats i anspråk. Bland annat i återgivningen av hur en representant från Kulturrådet uttryckt att biblioteken ska magasinera de hundratals böcker som inte lånas ut, men som fortsätter att komma. En informant berättade att ”Då säljer vi dom som gallrats. Och ibland går ju inte ens det, de bara står där nere. Och vi kan inte, dom kan inte begära att vi ska spara dom. Till vilken nytta och till vilket hyllutrymme då?” (Jonasson 2007, s. 30). Samtidigt framhålls upplevelsen av att Kulturrådets stöd till biblioteken höjer värdet på samlingarna genom att skapa en större bredd, något som rimmar väl med Kulturrådets uttalade syfte. Biblioteket finns till för användarna och det ska finnas något för alla, även de med smalare intressen (Elg & Lundegård 2010 s. 26–27). Eller som en respondent uttryckte, att de kur-böcker som kommer är ”många bra böcker och är man lite fiffig kan man lära sig vilka förlags böcker som kommer och inte köpa dem”. En annan respondent uppgav att de ”poesi och vuxenserier som vi har kommer nästan uteslutande från KUR [Kulturrådet]” (Nilsson 2016, s. 17–18, 22–23). En av de tillfrågade bibliotekarierna i Granlund & Ståls studie tycks vidare ha uppmärksammat vissa mönster i urvalet. Personen upplevde att skönlitteratur som finns översatt från smalare språkområden, specifika förlag och böcker som behandlar politiskt aktuella frågor erhåller särskilt mycket stöd (Granlund & Stål 2007, s. 32).

De flesta tillfrågade respondenterna i examensarbetena ger uttryck för både positiva och negativa åsikter kring distributionsstödet, men en sak som är utmärkande är att de positiva utsagorna ofta är korta och koncist formulerade och i regel åtföljs av ett ”men”. Då intervjustudierna utgår från bibliotekariers upplevelser ligger diskursernas fokus primärt på distributionsstödet och i kapitlet avslutande diskussion och slutsats kommer vi att titta på om och i så fall hur

bibliotekarieperspektivet överensstämmer med de diskurser som framkommer i mediedebatten.

Armlängdsdiskursen

Den med högst frekvens förekommande diskursen i debatten kring litteraturstödet är den som följer dels Ola Wongs krönika ”Förlagen: bara "godkända" böcker får stöd av staten” (Dagens Nyheter 2018-02-17) och dels Myndigheten för kulturanalys utredning *Så fri är konsten*. Då diskursen rör det politiska inflytandet och principen om armlängds avstånd valde vi att kalla den armlängdsdiskursen. I sin krönika kritiserar Wong Alice Bah Kuhnke (MP) för att ha gett order till Kulturrådet att ”betona frågan om sexuella trakasserier” när de beslutar om vilka titlar som ska erhålla stöd, samt hänvisar till ett flertal förläggare, däribland Kristoffer Lind på förlaget Lind & Co, som menar att ”politiker försöker styra innehållet i den litteratur som ges.”

Alice Bah Kuhnke skriver i en replikerande debattartikel, publicerad i Svenska Dagbladet 2018-02-26, att när Ola Wong citerar hennes förslag mot sexuella trakasserier nöjer han sig med första halvan.

Det är en distinkt skillnad mellan en myndighets övergripande arbete och de konkreta kriterier som ligger till grund för en myndighets stödgivning. Att Kulturrådet har i uppdrag att göra kulturen tillgänglig för alla är för de flesta tämligen okontroversiellt. Det har ingenting med styrning av det konstnärliga innehållet att göra (SvD 2018-02-26).

Genom utredningen *Så fri är konsten* undersöks om och hur den kulturpolitiska styrningen påverkar den konstnärliga friheten med fokus på bland annat bidragsgivning. Detta utifrån en enkät som skickats ut till alla individer och organisationer som sökt bidrag eller stipendier från Statens kulturråd, Svenska Filminstitutet eller Konstnärsnämnden under år 2019. Utredningens primära

målgrupp var de fria aktörer, teatrar och musikarrangörer som från Kulturrådet sökt verksamhetsbidrag, projektbidrag, produktionsstöd och stöd för musikutgivning (Myndigheten för kulturanalys 2021, s. 67). Trots detta utgör utredningen ett återkommande argument i debatten kring litteraturstödet.

Kulturanalys beskriver konstnärlig frihet som ideal förankrade i tanken om att konst och kultur på ett generellt plan ska reflektera kreativa processer. I den svenska kulturpolitiken uttrycks dessa mål genom formuleringen ”kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund”. Med principen om armlängds avstånd menar man, i enlighet med beskrivningen ovan, att politiker ska avhålla sig från otillbörlig styrning, det vill säga sådan styrning som påverkar hur och vad som skildras i konsten (Myndigheten för Kulturanalys 2021, s. 8–9). Kulturanalys övergripande slutsats är att den kulturpolitiska styrningen, så som den är utformad idag, påverkar eller riskerar att påverka den konstnärliga friheten på ett negativt sätt (Myndigheten för Kulturanalys 2021, s. 10).

Föreställningarna kring litteraturstödet som hörs i den här diskursen är, både indirekt och direkt av bland annat Johan Norberg (författare och debattör), att det skulle vara klåfingrigt: ”En lista över dygder gör inte ett litterärt verk. Läge att göra motstånd mot Kulturrådets klåfingriga litteraturstöd” (Dagens Nyheter 2018-02-18). Han förankrar detta med hänvisning till Wongs protest mot alltmer politiserade kriterier för litteraturstödet (Svenska Dagbladet 2018-02-17). Norberg menar att när politiska frågor är tillräckligt viktiga ”ska även litteraturen kallas in till samhällstjänst” (Dagens Nyheter 2018-02-18). Exempel på detta utgörs av kampen för mångfald, hbtq och jämställdhet samt ett tydligt ställningstagande mot sexuella trakasserier, vilket är något som dåvarande styrelseordförande i Kulturrådet själv uttalat sig om på Kulturrådets hemsida (Kulturrådet u.å.). Även Henrik Edin (L) och Karin Veres (L) använder sig av begreppet klåfingrighet för att beskriva den politiska inblandningen i litteraturstödet. De menar att politiken i allt högre grad

gjort kulturen industrialiserad, något de förklarar med att den underställts ideologiska mål (Göteborgs-Posten 2018-03-23). Att litteraturstödet upplevs och beskrivs som klåfingrigt kan vidare förstås som en motsättning till dess syfte. Sannolikt kan detta kopplas till Kulturanalys uppmärksammande av att flera av de tillfrågade tolkar frågan om hur de tänkt integrera olika politiska angelägenheter i produktionen som en anmodan att de ska ges en plats i själva innehållet (Myndigheten för Kulturanalys 2021, s. 13).

Christer Nylander (L) skriver att ”det är inte litteraturens uppgift att göra oss till bättre människor”. Detta uttalande är starkt förankrat i en idé om att även oetiska yttranden kan vara givande och utvecklande och att man, genom att få syn på andras brister, lättare kan grunda sina egna genomtänkta val, betraktelsesätt och ageranden (SvD 2018-03-05). Ett resonemang som återkommer bland annat i debatten om romanen *Mansklubben* som inte fick något litteraturstöd, ett beslut som enligt Anders Q Björkman (kulturskribent) sannolikt beror på att romankaraktärerna vare sig är genusmedvetna eller inkluderande. Han motsätter sig att detta skulle vara litteraturens uppgift. Det går att skildra både manschauvinism och vulgaritet i ett kvalitativt verk (SvD 2021-06-13). Nylander beskriver litteraturstödet som styrt av kulturbidragsutdelare och politiker med syfte att gagna den sittande regeringen och dess rådande viljeinriktning (SvD 2018-03-05). Pelle Andersson (Ordfront förlag) tycks vara enig. I sin debattartikel ”Ge fan i vad folk skriver” (SvD 2018-02-26) ger han uttryck för en förändring av stödet vilken han finner oroande.

I 1974 års kulturpolitiska mål fanns absolut många idéer om hur kulturen skulle främjas och stödjas, fås ut. Men det talades mycket lite om vad kulturen skulle göra, hur kulturen i sig, själva texten, teatern, tavlan skulle påverka samhället eller att kulturen skulle främja något över huvud taget.

Andersson menar dessutom att han, trots att han delar de värderingar som prioriteras av Kulturrådet idag, oroar sig för hur det kommer att se ut framöver. ”Om Adelsohn

Liljeroth fick ha sina mål, Bah Kuhnke får ha sina – varför skulle då inte Åkesson få ha sina?” (SvD 2018-02-26). Kanske är detta ett led i att frågor om hbtq framöver kommer att uteslutas och bli en amoralism i litteraturen, även i Sverige. Andersson avslutar sin artikel med uttrycket ”vägen till helvetet brukar sägas vara stenlagd med goda intentioner.”

Även Åsa Linderborg (tidigare kulturchef på Aftonbladet) menar att det är odemokratiskt av staten att värdera innehåll på det här viset när de beslutar om bidrag. Det, skriver hon, skulle snarare passa en polsk eller ungersk utveckling (Aftonbladet 2018-02-21). De som svarar emot är Alice Bah Kuhnke (MP) och Kulturrådets representanter med Stina Otterberg (tidigare med i facklitteraturgruppen) i spetsen. Otterberg et al. skriver att det inte finns några skäl att misstänka att politisk hänsyn tas när stödet delas ut och att det litterära efterhandsstödet och bedömningsprocessen fungerar väl (DN 2018-02-23). De dementerar även påståendet om att Kulturrådet skulle gå ”pappa statens” ärenden. I stället hänvisas det till en strikt institutionell autonomi. Det vill säga att det är experter inom ett område, i det här fallet litteratur, som också beslutar om ett verks kvalitet (Lindsköld 2012, s. 17–18).

Våra listor över de titlar som fått stöd är offentliga och uppvisar, vågar vi påstå, en stor ideologisk, ämnesmässig och genremässig spridning. Den som önskar fördjupa sig i uppdraget hänvisar vi till regleringsbrevet, budgetpropositionen samt förordningen om statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande insatser.

Genom citatet ovan ger Otterberg et al. en bild av att myndigheten arbetar under transparens. Beslutsprocessen är öppen för var och en att kontrollera och granska (DN 2018-02-23). I en annan artikel menar Otterberg att arbetsgruppens befogenheter över beslutsfattandet är direkt avgörande för att säkra verkens kvalitet, och att dess inflytande, om något, behöver stärkas om vi ska kunna värna om den litterära friheten. Hon försvarar sin hållning med att “ansökan till efterhandsstödet

inte för med sig någon innehållslig eller ideologisk vinklad fråga,” utan att det är i ansökningarna till stöd för planerad utgivning ”som de vinklade frågorna finns: de som handlar om huruvida den sökande tänker sig att integrera ett jämställdhets-, hbtq-, mångfalds- och interkulturellt perspektiv”.⁶ Hon hävdar också att frågorna av detta slag inte är obligatoriska att svara på, men medger samtidigt att de upplevs så av de som ansöker (SvD 2021-09-17). Detta bekräftas av Amanda Lind i artikeln ”Lind om kulturens frihet: Beklämmande situation” där hon även lyfter fram generella brister i kulturskapares trygghetssystem samt dess ekonomiska situation som en förklaring.

Det är väldigt tufft att vara konstnär idag. Det har inte minst pandemin visat. Och det i sig kan ju skapa en ökad risk för en anpasslighet till det man tror efterfrågas, för att öka sina möjligheter att få stöd till projekt (SvD 2021-07-07).

Utmärkande för armlängdsdiskursen är å ena sidan otillbörlig styrning, klåfingrighet, industrialisering och politisering, å andra sidan öppenhet och autonomi som vittnar om ett välfungerande och objektivt stöd till bokutgivningen i landet. I det senare fallet förflyttar debattörerna problemet och menar att det är stödet för planerad utgivning som är klåfingrigt, inte efterhandsstödet.

Kvalitetsdiskursen

En andra framträdande diskurs i debatten rör kvalitet och enligt Kulturrådet ska litteraturstödet för utgivning främja en mångfald av perspektiv och ett jämställdhetsperspektiv samt bidra till kvalitet och fördjupning med tanke på målgrupp, ämnen, åsikter och genrer. I Kulturrådets generella bedömningskriterier ska bland annat bok-teknisk kvalitet, formgivning, korrektur och språkbehandling vägas in. När det gäller bedömning av just skönlitteratur finns det flera kriterier,

⁶ Se Kulturrådet. https://www.kulturradet.se/globalassets/start/sok-bidrag/vara-bidrag/litteraturstod/dokument-litteraturstod/a100_v12_arb_matrl.pdf

bland annat originalitet, intensitet, komplexitet i litterära tekniker och medvetet förhållningssätt till litterära traditioner och tekniker (Kulturrådet 2020, s. 5–6).

Föreställningen om litteraturstödet är att det är kvaliteten som står i centrum för bedömningen och att den ska uppfylla många olika kriterier och beslutas av experter inom området. Det var en förlagskris som ledde fram till litteraturstödet och Pelle Andersson (Ordfront förlag) refererar till Ann Steiner (litteratursociolog Lund) som menar på att förlagen hade kunnat klara av problemen själva. Det var under 1970-talet då författare, förläggare och staten förde konstruktiva kulturpolitiska diskussioner och därmed föddes litteraturstödet (AB 2011-03-08).

”Åk ut och prata om kvalitetslitteratur!” skriver Christer Hermansson (Kulturchef Strängnäs kommun tillika utbildad bibliotekarie) och påtalar att ett av folkbibliotekens viktigaste uppdrag innebär att främja läsning av kvalitetslitteratur. Hans förslag är att Kulturrådet besöker biblioteken med författare och bibliotekarier för att prata om litteratur och att de bibliotek som aktivt arbetar med kvalitetslitteratur ska prioriteras (SvD 2010-11-29).

Frågan om kvalitet kommer även upp i ett uttalande från Inger Enkvist (kolumnist Svenska Dagbladet) som menar att Alice Munros böcker förmodligen inte skulle klarat normen för att få kulturstöd i Sverige, vilket hon motiverar utifrån den debatt som förs kring identitetspolitik och normkritik då Kulturdepartementet styrs av Miljöpartiet. Lotta Brilioth Biörnstad (Kulturrådets chef för Enheten för litteratur och kommunikation) kontrade med att de visst gett stöd till Munros böcker, fem för att vara exakt och fortsätter med att ”Litteraturstöd beslutas av arbetsgrupper där ledamöterna har expertkompetens inom litteraturområdet”. Hon försvarar med att det är bokens kvalitet som bedöms utifrån intensitet, originalitet och komplexitet samt förnyelse eller självständighet i fråga om litterär teknik. Enkvist besvarar kommentaren med att hon är glad att Kulturrådet delar hennes uppfattning om den

höga kvaliteten hos Munros böcker, men att det inte ändrar det faktum att det finns en kritisk syn på en kulturpolitik som ses som identitetspolitik (SvD 2017-01-10).

Föreställ dig att Pelle Andersson, Christer Nylander, jag och fyra personer till sitter runt ett sammanträdesbord. Under en dag ska vi besluta om litteraturstöd för uppåt 100 böcker i alla möjliga ämnen. Pengarna räcker till ungefär 40.

Så börjar Sofia Lilly Jönsson (kritiker i SvD och ledamot av fackboksgruppen på Kulturrådet) ett inlägg där hon vidare uttrycker att ”kvalitetsbedömning är inte som en bilprovning” och menar på att kriterierna finns som stöd i pläderingarna och nämner som exempel kvalitetskriterierna för facklitteratur; tillförlitlighet i sak, aktivt värderande, tillförande av ny kunskap, belysning av nytt område, aktualitet, värde som debattinlägg samt populärvetenskapliga kriterier (SvD 2018-03-05). Hon motsätter sig därmed Christer Nylanders (L) inlägg i debatten som tar upp att politiker behöver göra mer än att bara styra bidrag efter sittande regerings viljeriktning. Nylander menar att kvalitet är det enda kulturpolitiska målet och om politiker ”styr kulturen så styr vi i alla fall för något bra”. Han fortsätter med att ”det inte är litteraturens uppgift att göra oss till bättre människor”, men anser vidare att ”ändå kan vi inte överge hoppet om att allt det där faktiskt ändå sker. Lite av sig själv på nåt sätt” (SvD 2018-03-05). Jönsson avvisar även Pelle Anderssons (Ordfront förlag) yttrande (SvD 2018-02-26) att det skulle räcka med bara kvalitet och mångfald som kriterier för referensgrupperna på Kulturrådet. Jönsson menar att utan uttalade kriterier blir alla kvalitetsdiskussioner bara en fråga om ”bra” eller ”dålig” (SvD 2018-03-05).

Pelle Andersson (Ordfront förlag) tar upp förlagens satsningar på bokklubbar som väckt ilska hos kritikerna som menade på att bokklubbarna skulle komma att ske på bekostnad av all annan bokutgivning och att kvalitetslitteraturen ”skulle marginaliseras till förmån för storsäljande skitböcker”. Det blev inte fallet eftersom kritikerkåren och bokklubbarna oftast hyllade samma böcker och gav läsarna det de

vill ha, nämligen högkvalitativa, begripliga böcker. Andersson menar i stället att det är den smalaste litteraturen, samt poesi-, konst- och fotoböcker som är dyra att tillverka och som endast säljer i små upplagor, som är hotad. Han fortsätter med att så länge litteraturstödet finns kommer inte denna litteratur att försvinna. Litteraturstödet är, som han uttrycker det, ”vår enda, billiga men ack så viktiga garant för att det ska bedrivas ett slags språklig, litterär grundforskning i Sverige” (AB 2011-03-08).

Det centrala i debatten om kvalitet är svårigheten att definiera kvalitetsbegreppet, vilket lyfts fram på flera nivåer. Vissa anser att kvalitet borde vara det enda målet för kulturpolitiken, något som representanter för Kulturrådet motsätter sig då de menar att kvalitet innefattar många kriterier att ta hänsyn till.

Diskursen mångfald och kommersiell likriktning

En ytterligare central diskurs är debatten kring mångfald där Kulturrådets utfästelse att de ska främja mångfald vad gäller genrer, åsikter, ämnen och målgrupper ifrågasätts av flera i debatten. Föreställningen kring litteraturstödet är att det inte gynnar mångfalden, vilken innefattar litteraturens innehåll men också att de större förlagen redan erhåller stora stöd samt att de små förlagen inte får den marknadsföring de behöver. I debatten kunde vi, liksom i tidigare forskning, urskilja kommersialism och dess verkningar på mångfalden, varför vi valt att redovisa dessa diskurser som en diskurs: mångfald och kommersiell likriktning.

Kulturrådet avslag att ge litteraturstöd till en svensk översättning av *Juliette eller lastbarhetens fördelar* av Markis de Sade från 1797. I DN:s Boklördag skriver Annika Persson (kulturskribent) att Kulturrådets grupp för litteraturstöd inte medgav något bidrag till utgivningen och Tomas Forser (litteraturprofessor) förklarar beslutet:

Gruppen var enig om att boken är massivt tråkig [...]. Men samtidigt viktig eftersom man ofta refererar till de Sade. Vi avfärdade den inte med en axelryckning. Men den föll i konkurrensen.

Persson fortsätter med att Markis de Sades romaner blivit klassiker trots att ”alla är överens om att de inte är bra”. Även Åsa Linderborg (tidigare Kulturchef AB) tycker att boken är tråkig, men att den ändå betytt något. Kajsa Ekis Ekman (kulturskribent DN) är inte heller förtjust i boken som hon menar handlar om tortyr och sadism. Sven-Olof Wallenstein (professor i filosofi, Södertörns Högskola) jämför de Sade med ”de australiska totemdjuren [...] de är inte så goda att äta, men de är goda att tänka kring” (DN 2009-11-28). Carl-Michael Edenborg (Vertigo förlag) vänder sig mot påståendet i artikeln i DN:s Boklördag att alla skulle tycka illa om Markis de Sades romaner och menar att recensionerna av förlagets utgåva utan undantag har varit positiva, rent av hyllande. Han vänder sig även mot Linderborgs påstående att boken skulle vara tråkig och fortsätter med att kritisera Carl Rudbeck (litteraturvetare och skribent), som hävdade att det inte var någon förlust för litteraturhistorien att Markis de Sades efterlämnade manuskript brändes upp. Edenborg menar att ”detta faktum är en stor pinsamhet för Statens kulturråd” (DN 2009-12-04).

Åsa Beckman (biträdande kulturchef på DN) talar om ”bästsäljarism” och att glappet mellan författare som säljer och de som inte säljer har blivit större och större, vilket gör att förlagen måste hitta de massiva storsäljarna för att överleva. Hon menar att det är svårt att peka ut någon skyldig och att förläggare och bokhandlare skyller på varandra. Hon skriver också att förlagen är vinstdrivande företag och därmed inte kan ge ut hur många svårsålda böcker som helst. Den litterära chefen på Albert Bonniers förlag uttrycker det som att ”vi alla är medskyldiga till den här situationen genom den marknadsföring som skett från förlagen, återförsäljare och indirekt via medierna”, vilket Beckman också medger i sitt uttalande om att medias kulturredaktioner bidrar till problemet när de använder

ord som succéförfattare (DN 2010-09-22). Beckman menar även att ”av dem man ger litteraturstöd bör man också kunna kräva ansvar, men hur ska en stödpolitik parera en skenande marknad?”. Hon ser problemet med att det är avhängigt att enskilda personer förmår se och identifiera den litteratur som kan vara betydelsefull för människors liv (DN 2010-09-22).

Ulrika Stahre (redaktör och kritiker på AB Kultur) efterfrågar förslag om en begränsning av litteraturstödet i den litteraturutredning som lämnades hösten 2012. Hon påpekar faran med att ge mer pengar till titlar som redan får stöd då de större förlagen troligen i ett senare skede skulle få svårare att satsa på en utgivning som inte bär sig och i stället fortsätta ge ut bästsäljare medan de små förlagen skulle ge ut den smala litteraturen. Stahre avslutar med: ”Kvar är vi, kvävda i deckarhögarna” (AB 2013-05-10).

Pelle Andersson (Ordfront förlag) presenterar ”åtta problem för kulturministern att lösa i bokbranschen” och menar att de stora megaförlagen dominerar marknaden, där Bonnier innehar den största makten som ägare till en mängd företag, bland annat Adlibris. Andersson fortsätter med att kritisera digitaliseringen och internetbokhandelns genomslag som har inneburit oändligt många titlar till väldigt låga priser, ”bästsäljarismen var född”. Idag har den traditionella romanen, poesin och den avancerade fackboken svårt att klara sig på marknaden och de låga priserna hjälper inte författarna och de små förlagen. Andersson vill se en rejäl höjning av litteraturstödet och att det satsas mer på biblioteken, bokhandlarna och olika litteraturevenemang. Dessutom vill han se en utredning kring fasta bokpriser. Han efterfrågar också det kritiska offentliga samtalet kring litteraturen som motvikt till kommersialismen och avslutar med att ”litteraturpolitiken måste utgå från författarna och de fria förlagen” (DN 2021-12-03).

Flera är de författare som har uttalat sig om litteraturpolitiken. Bland åsikterna framkom att litteraturpolitiken ska hålla sig så långt borta som det över huvud taget går (Lars Gustafsson) och att litteraturpolitiken ska se till att litteraturen kan vara till för alla oavsett geografisk plats, ekonomi och sociala förutsättningar (Cilla Naumann). Maja Lundgren vill ”skrota stödet till de stora förlagen” och menar med det att litteraturstödet till de stora förlagen ska bort eftersom dessa har egna marknadsavdelningar som arbetar med flera års inplanerad utgivning (DN 2014-03-01).

Centralt i den här debatten är att litteraturstödet utgör en inskränkning av mångfalden. Ord som används är orättvist och kommersialiserat. Fördelningen mellan förlagen upplevs som ojämn och marginaliserande av små förlag. Glappet mellan storsäljande författare och de som inte är lika populära blir allt större och förlagens vinstdrivande incitament problematiseras ur ett mångfaldsperspektiv.

Debattens subjektpositioner

Förutom de båda subjektpositionerna för eller emot nuvarande litteraturstöd kunde vi urskilja ytterligare tre subjektpositioner som framträdande i debatten. Dessa är representanterna, de ideologiskt motiverade samt de ekonomiskt motiverade.

Representanterna

Den subjektposition vi valt att omnämna som representanterna utgörs av just representanter för Kulturrådet, antingen för att de arbetar där eller för att de i egenskap av politiker sitter på beslutsfattande roller. I alla utsagor är dessa för litteraturstödet nuvarande utformning och får i stort sett alltid inta en försvarsposition mot dess antagonister. Representanterna tycks hållas ansvariga för litteraturstödet och ställer sig emot föreställningen att Kulturrådets syn på mångfald skulle styras av sittande politiker.

De ideologiskt motiverade

Bland de ideologiskt motiverade debattörerna råder delade meningar. Debattörerna utgörs av politiker och kulturskribenter som alla talar utifrån sina respektive ideologiska värderingar. Det går att utläsa att politiker till höger i regel är emot litteraturstödet nuvarande utformning medan de som är för, oftare står längre till vänster. Kulturskribenterna tycks inta ett liberalt förhållningssätt och uttalar sig därmed som regel emot. Politikerna i debatten besitter en stor makt, precis som de gör i samhället. I det här sammanhanget kan de delas in i två läger. Det första lägret består av sådana som konsekvent tar litteraturstödet i försvar. Då dessa verkar inom kulturdepartementet skulle de också kunna betraktas som representanter, beroende på rådande kontext. Det andra lägret, som enbart argumenterar utifrån ideologisk ställning, gör i stället gällande att det första ägnar sig åt en verksamhet de betraktar som odemokratisk. Det är i regel denna grupp som går till attack och startar debatterna. De är också fler till antalet och tycks få mer utrymme i dagstidningarna. Det första lägret gör betydligt färre inlägg vilka består av direkta replikeringar. Kulturskribenterna och politikerna i det andra lägret kan anses ha makten att reducera debatten eller konflikten till att enbart spegla vissa åsikter eller perspektiv för att påverka hur sakfrågorna framställs och uppfattas. I armlängdsdiskursen verkar deras främsta mål vara att ifrågasätta representanterna och de ansvariga politikernas uppdrag gällande litteraturstödet. I kvalitetsdiskursen liksom i diskursen mångfald och kommersiell likriktning ifrågasätter de i stället vad som ska styra innehåll och vad som ska ses som kvalitet.

De ekonomiskt motiverade

De debattörer som är ekonomiskt motiverade intar en antagonistisk hållning till litteraturstödet och inbegriper förläggare och författare, vars incitament kan förstås som ekonomiska. Förläggarna höjer då och då sina röster i debatten när litteraturstödet är under utredning. I 2013 års rapport *Från kvalitet till behov?* av Svenska Förläggareföreningen frågar sig förläggarna om litteraturstödet ska gå från

att vara ett utgivningsstöd av kvalitet och mångfald till ett stöd där utgivarens ekonomi, titelns affärsmässiga möjlighet, tema och författare blir centralt. De fortsätter med om det verkligen är ett sådant stöd som litteraturen i Sverige behöver (Pettersson 2013, s. 5). Förläggarna är med andra ord inte nöjda med hur litteraturstödet hanteras vare sig det handlar om att tillse marknaden med kvalitetslitteratur eller en mångfald av litteratur och påtalar därmed risken för att det utmynnar i en kommersiell likriktning. Författarna är negativa till nuvarande stöd och vill i stället att de små förlagen premieras mer för att öka mångfalden.

Analys

Här analyserar och diskuterar vi de utsagor som aktörerna bidragit med kring litteraturstödet utifrån våra teoretiska utgångspunkter, litteraturgenomgång och tidigare forskning.

Armlängdsdiskursen

Debatten om principen om armlängds avstånd i förhållande till litteraturstödet är till synes sprungen ur två ganska aktuella angelägenheter. Dels handlar det om Ola Wongs artikel ”Förlagen: bara godkända böcker får stöd av staten” som publicerades i *Svenska Dagbladet* 2018-02-17, dels om Myndigheten för Kulturanalys utredning *Så fri är konsten* från år 2021. Båda dessa källor tyder på en riktning som gör gällande att politiska angelägenheter har en tendens att minska den konstnärliga friheten och att detta betraktas som odemokratiskt. Ett samband som även styrks av Blomgren (2012, s. 520), som anser att den konstnärliga autonomi kan ses som en indikator på om ett samhälle är demokratiskt. Blomgren lyfter därtill fram konkreta beslut om finansiering vilka är grundade i styrande politikers eget tycke som en demokratisk motsättning, en åsikt som genomsyrar en stor del av debatterna vi granskat (Blomgren 2012, s. 522). En intressant iakttagelse är att det bland debattörerna tycks råda begreppsförvirring. Dels hänvisar de till en utredning som förvisso behandlar Kulturrådets bidragsgivning till kulturskapare, men som inte uttalat rör litteraturstödet eller har besvarats av författare eller förläggare. Dels tycks de debatterande inte heller åsyfta samma litteraturstöd. De som ställer sig kritiska tycks likställa efterhandsstödet med stöd för planerad utgivning, om än med betoning på det senare, medan de som går i försvar endast åsyftar efterhandsstödet. Ytterligare en faktor som sticker ut är att de antagonistiska debattörerna ofta intar ett liberalistiskt förhållningssätt, antingen genom att de av

källan följs av epitetet (L), men också för att frågan om (konstnärlig) frihet konsekvent ställs mot inblandning från av folket förtroendevalda politiker. Att sympatisörer tillhörande vänsterfalangen deltar i mycket mindre omfattning bidrar till denna tanke. Nylander (L) beskriver litteraturstödet som att det delas ut i syfte att gagna den sittande regeringen och dess rådande viljeinriktning, vilket indikerar att han inte betraktar Kulturrådet som ett armlängdsorgan. Det liberala motståndet skulle eventuellt även kunna härledas till att stödets utformning grundlades och sedan verkställdes under en socialdemokratisk regering samt att Kulturrådet de senaste åren tillhört Miljöpartiets ansvarsområde.

Samtliga subjektpositioner vi identifierat återfinns i armlängdsdiskursen och vi har noterat att det även går att dela in dessa i antingen för eller emot antagandet om att den politiska inblandningen är otillbörlig. Relationen mellan subjektpositionerna i respektive grupp tycks vara jämlik, men också relationen mellan grupperna, då samtliga i grund och botten ger uttryck för samma demokratiska värdegrund. Båda grupperna är för jämställdhet, feminism, hbtq och mångfald. Vid flera tillfällen används retoriska exempel som frågan om vad som kommer att hända med bidragen i ett fall där Sverigedemokraterna sitter vid makten. Detta görs bland annat gällande genom Åsa Linderborgs (tidigare kulturchef för AB) uttalande om att värderingarna i sig, både enligt henne och på en mer vedertagen basis, är att betrakta som goda. Trots direkta rättigheter (som rätten att älska vem man vill), riskerar den konstnärliga friheten att plattas till om den tvingas ta hänsyn till vad staten anser är gott. ”Den som läser ansökningarna till Konstnärsnämndens olika discipliner ser hur kulturarbetarna nasar sig fram på ett fält där de tror att det gäller att pricka in rätt kodord för att överleva” (AB 2018-02-21). Linderborg uttrycker även att det är odemokratiskt av staten att värdera innehåll på det här viset när de beslutar om bidrag, och menar att det snarare skulle passa en polsk eller ungersk utveckling. Det är lätt att tänka sig att Linderborg syftar på högertotalitära stater och att Linderborg har en historia inom Vänsterpartiet talar för detta, men det är samtidigt inget som

framgår av sammanhanget. I Jonassons examensarbete svarar en informant att han är kritisk mot att alla bibliotek får samma böcker från Kulturrådet. ”Nu känns det som att dom bara lägger ner böcker i lådor på Kulturrådet och skickar liksom bara rakt över, det blir liksom öststat va!” Ett uttalande som går mot Linderborgs men som kan kopplas till idén om att politisering av konsten står i skarp kontrast till demokratin (Blomgren 2012, s. 520). Rösterna som är för stödets nuvarande utformning tycks tolka angreppen på samma vis då de bland annat som försvar skriver att Kulturrådet inte går ”pappa statens ärenden”. Begreppet ”pappa staten” är vedertaget använt just om totalitära regeringar och associeras ofta med begrepp som öststat. Representanterna från Kulturrådet menar att kritiken i stället borde riktas mot stödet för planerad utgivning vilket är anmärkningsvärt då det också ligger under deras ansvar. Det tolkar vi som att efterhandsstödet är präglad av högre prestige.

Kvalitetsdiskursen

Kvalitetsbegreppet är en pågående debatt som inte har något slut. Frenander menar att när politiken motverkar kommersialismen stödjer den automatiskt spridningen av kulturell kvalitet. Det fungerar även i motsatt riktning; när kommersialismen accepteras behövs kravet på kvalitet i högre grad uttryckas i politiken (Frenander 2015, s. 35). Kvalitetsbedömning är enligt Hylland en mycket viktig arena för maktutövning, vilket urskiljs i de debattartiklar vi har studerat. Kvalitetsbedömningar ifrågasätts och kritik framkommer från förläggare och författare kring vilka titlar som får stöd eller inte. Kulturrådets beslutsrätt kan därför uppfattas som ett maktutövande och enligt Hylland är det individer som är betrodda att ha kunskap och känsla för kvalitet som uttalar sig (2012, s. 14).

Subjektpositionerna i kvalitetsdiskursen består av de ideologiskt motiverade som å ena sidan försöker styra kvalitetsbegreppets definition och där representanterna å

andra sidan försvarar och förklarar hur deras bedömningskriterier för kvalitet ser ut.

Lindsköld konstaterar att kvalitet är den centrala punkt som kulturpolitiken kretsar kring och att det finns ett ökat intresse i samhället för kvalitetsbedömning. Hon menar även att det ökade fokuset på kvalitet medför en politisering av begreppet som sammanförs med aspekter som välfärdspolitik, demokrati, bildning, autonomi, instrumentalitet och makt (Lindsköld 2012, s. 50, 54–55). Utmärkande för kvalitetsdiskursen är att kvaliteten är i centrum för bedömningen, vilket står i direkt motsats till kvaliteten som något utopiskt som man i armlängdsdiskursen inte upplever eftersträvas eller följs. Frenander anser att om man är för en kulturpolitik driven av staten, får man nästan acceptera att det objektiva kvalitetsbegreppet, vagt definierat, alltid finns i bakgrunden (2015, s. 35). Som vi anser innebär principen om armlängds avstånd en objektiv kvalitetsbeskrivning och motiveras ofta med att kvalitet borde vara det enda kriterium att ta hänsyn till i bedömningen om en bok ska få litteraturstöd eller inte. Sofia Lilly Jönsson är en av dem som försvarar kvalitetsbedömningen med att det inte är så enkelt som att det bara är en lista som ska bockas av. I den här debatten går det att utläsa att litteraturstödet vad gäller frågan om kvalitet blir politiserat och att det handlar om vem som har makten att definiera densamma. Kulturrådet försvarar sig och sina bedömningar gentemot politikernas inblandning. Av den anledningen flyter armlängds- och kvalitetsdiskursen samman, och många av debatterna vi analyserat ger uttryck för båda.

Hermanssons inlägg är det enda som diskuterar bibliotekariernas situation. Hans åsikter knyter därmed an till Kellys studie av riktlinjer för förvärv och hur bibliotekarierna själva anser att de besitter den kompetens som behövs för förvärv men där det också framkommer att förvärvsurvalet beror mycket på budget och ledarskapsbeslut (Kelly 2015, s. 2). Kellys studie visar även på att riktlinjer för

förvärv starkt stöder det professionella omdömet som urvalspraxis, men att bibliotekarierna som skapat policydokumenten är obekväma med att deras professionella bedömning karaktäriseras som ”att veta vad kvalitet är” (Kelly 2015, s. 11). Därför kan det som Hermansson föreslår kring att Kulturrådet skulle vara en samarbetspartner till biblioteken, vara en möjlig lösning.

Samtidigt antyder bibliotekarierna i Smidts studie att de har en bred smak som sträcker sig från experimentell till populär litteratur. Smidt menar att bibliotekarien i slutänden ändå är hänvisad till sitt eget godtycke i förhållande till andras kulturella syn på kvalitet när det handlar om prioritering av inköp och litteraturförmedling (Smidt 2002, s. 3–4). Då Kulturrådet genom sitt litteraturstöd gör anspråk på att stödja litteratur av hög kvalitet samt att bibliotekslagen 6§ förordar att beståndet ska anpassas till användarnas behov och präglas av allsidighet kan man anta att vissa genrer, däribland erotiska romaner, inte överensstämmer med Kulturrådets definition av kvalitetsbegreppet. Kraxenbergs studie kring erotiska romaner, som påvisar att det är högutbildade kvinnor som läser denna genre, kan sägas gå emot kvalitetsdebatten då dessa kvinnliga läsare ofta förringas för att de åtnjuter ganska tom och smaklös underhållning, men att det också är de som effektivt motverkar den nedåtgående kulturella läspraxisen (2021, s. 11). Frenander menar att det troligen existerar ett objektiva förhållningssätt till kvalitet. Om det finns ett subjektivt förhållningssätt och att kvalitetsbedömning angår den enskilde konsumenten, kan man se statens inblandning i vilka som får stöd och vilka som blir utan som nästan övergrepp (Frenander 2015, s. 34).

Bibliotekarierna kan ses som kulturutövare då de tillhör kulturella institutioner. De kan även ses som kuratorer då de har ett ansvar att hålla ett bestånd som dels präglar närsamhället, dels ska innehålla något för alla och envar. Folkbiblioteket är en kommunal verksamhet och enligt grundlagen har kommunerna självstyre, vilket borde innebära att staten ska hålla armlängds avstånd gällande bestånd och förvärv

och inte försöka styra över dessa. Det kan kopplas till Kann-Christensen & Ballings artikel kring att kulturpolitiken har svårt att få tillgång till praktikerna på folkbiblioteken, vilket gör att NPM inte bygger några kulturpolitiska mål.

Diskursen mångfald och kommersiell likriktning

Subjektpositionerna från vilka debattörerna i diskursen mångfald och kommersiell likriktning uttalar sig är praktiskt taget desamma som i kvalitetsdiskursen men de ekonomiskt motiverade tar det största utrymmet. Förlagen uttrycker att de gärna ser ett större litteraturstöd medan författarna vill att de små förlagen ska prioriteras.

Bokpubliceringen rör sig mot färre och större förlag, vilket gör det svårare för de smala titlarna att nå en större publik. Brookens & Poulter konstaterar att svårigheten för de små utgivarna ligger i en för liten ekonomi för marknadsföring med små möjligheter till recensioner i de stora tidningarna. Tillsammans med en liten upplaga utgör allt detta hinder för leverans till biblioteken (Brookens 2007, s. 585–586, 588, 597). Sannolikt kan denna studie kopplas till fördelningen av litteraturstödet samt det framkomna argumentet om att små förlag oftare blir utan litteraturstöd och hjälp att distribuera sina böcker till biblioteken. Detta betraktelsesätt är även applicerbart på armlängdsdiskursen, där en faktor som problematiseras är att staten upprätthåller rådande maktstrukturer inom förlagsbranschen, vilket indirekt kan härledas till frågan om bibliotekens beståndsbredd. Flera artiklar tar upp hur viktigt det är med mångfald och att stötta de små förlagen, vilket litteraturstödet från Kulturrådet är till för, men som det är tveksamt om det lever upp till.

En tidig frågeställning i vår arbetsprocess var om litteraturstödet fokus på kvalitet skulle kunna verka hämmande för mångfalden, som den från bibliotekariers håll uttryckta bristen på diversitet i fråga om utskickens storlek. I debatten flyttas

problemet med begränsad mångfald, från att det skulle bottna i kvalitet, till den så kallade ”bästsäljarismen” som målas ut som bidragande orsak. Frenander konstaterar att det som sågs som självklart med kvalitetsbegreppet inte längre är i fokus, vilket innebär att den kommersialism som historiskt har kopplats till kvalitet därmed har försvunnit (Frenander 2015, s. 35). Debattörerna tycks vidare betrakta medias benägenhet att lyfta fram och belysa redan eftertraktat material som en faktor som i hög grad innebär att debutanter och mindre förlag får svårt att konkurrera. Detsamma gäller genrer som befinner sig på det smalare spektrumet. Det knyter an till Howards konferensrapport i vilken medias styrning framkom, och där det påpekades att dagstidningarna borde recensera nya och spirande författare i stället för dem som redan anses stora och ”review proof”, det vill säga titlar som är säkra att recensera (Howard 2007, s.135). Det är tveksamt om det är förenligt med Kulturrådets egen utsago om syftet att skapa litterär mångfald att ge de största förlagen stora ekonomiska bidrag i litteraturstöd för titlar som ändå kommer att bli populära. Kulturrådet i egenskap av bidragsgivande institution förefaller därmed gå kommersialismens vägar. I stället för kvalitet och kommersialism har vi kunnat urskilja mångfald och kommersiell likriktning, vilket kan antyda att fokus har förflyttats från kvalitetsbegreppet till mångfaldsbegreppet när det kommer till att motverka kommersialismens negativa verkningar på kulturen.

Avslutande diskussion och slutsatser

Vi har genom att presentera och analysera debattartiklar i *Dagens Nyheter*, *Aftonbladet*, *Svenska Dagbladet* och *Göteborgs-Posten* undersökt vilka diskurser som framträder i litteraturstödsdebatten och vad som kännetecknar dessa, vilka föreställningar om litteraturstödet som kommer till uttryck samt vilka positioner de olika rösterna intar i debatten. Vi har även presenterat kandidat- och magisteruppsatser för att få bibliotekariernas synpunkter på litteraturstödet. Med utgångspunkt i frågeställningarna drar vi slutsatser utifrån förstudien och den diskursanalys vi genomfört. Syftet med vår studie var att med hjälp av diskursanalytisk teori och metod undersöka, urskilja och synliggöra de olika perspektiv och diskurser som framträder i litteraturstödsdebatterna. Vi ville även undersöka vilka det är som ges utrymme i debatterna och som därmed har inflytande på den verklighetsbild som konstrueras och sprids i media.

De diskurser vi har definierat i debatten om litteraturstöd är principen om armlängds avstånd, kvalitet, mångfald och kommersiell likriktning. Armlängdsdiskursen kännetecknas av att de sittande politikerna inte håller den armlängds avstånd som är tänkt och att de försöker styra litteraturstödet innehåll. Kännetecknande för kvalitetsdiskursen är att de så kallade ”sakkunniga” som uttalar sig i debatten inte kommer överens om vad som är kvalitet eller hur det ska bedömas och argumenterar kring redan gjorda beslut. Kännetecknande för diskursen mångfald och kommersiell likriktning är att de små förlagen blir marginaliserade och att de stora förlagen skulle klara sig utan stöd, men även att de styrande politikerna lägger sig i vad som ska anses vara mångfald. De föreställningar som framkom i debatten visar på att litteraturstödet är orättvist, kommersialiserat, politiserat, klåfingrigt, otillbörligt styrt, industrialiserat och att det inte gynnar mångfalden, men även att stödet är autonomiskt, objektivt och välfungerande. Som nämnts i resultatdelen

framkom förutom positionerna för och emot litteraturstödet även de tre positionerna representanterna, de ideologiskt motiverade samt de ekonomiskt motiverade.

De begrepp som kan anses tillhöra den biblioteksinterna diskursen går inte att hitta i debatten. Bibliotekarierna talar heller inte om litteraturstödet, lika lite som debattörerna talar om distributionsstödet. Däremot kan vi i examensarbetena urskilja att bibliotekarierna talar om både kvalitet och mångfald, men då i relation till distributionsstödet, samt att de anser att politiker borde hålla sig på armlängds avstånd gällande detsamma. Det går även att uppfatta att en del bibliotekarier är medvetna om vilka förlag som verkar få mest stöd, vilket kan relateras till diskursen om mångfald och kommersiell likriktning. Distributionsstödet innebär gratis litteratur till biblioteken och i slutänden är det bibliotekarierna som bestämmer vilka titlar som erbjuds. Att konst i allmänhet och litteratur i synnerhet går mot politisering är däremot ett problem, men kanske mer för samhället i stort än för de enskilda biblioteken.

Sammantaget går det att utläsa att alla framkomna diskurser som rör litteraturstödet upprör, engagerar och inbjuder till debatt. Under den tidsperiod vi studerat har debatten inte avtagit, däremot har den gått upp och ned, ofta beroende på en ny publicerad utredning, rapport eller en inledande debattartikel. Utifrån diskursanalytiska teorier att språket påverkar hur vi tänker och känner om något är det till och från ganska kraftiga ord som framkommer i utsagorna, ofta negativa sådana. Diskurserna innebär att det råder oenighet kring vilka som ska ha makten och hur stort inflytande som är acceptabelt om biblioteken samtidigt ska kunna fullfölja sitt uppdrag. Vi ser det som att debattörerna genom framkomna diskurser försöker åstadkomma en förändring eller en cementering i kulturpolitiken genom sin användning av språket. Enligt Hedemark kan konsekvensen av att låsa fast relationer genom att vidmakthålla en särskild diskurs göra att relationerna och de egenskaper som kopplas till de olika subjektpositionerna blir normaliserade och ter

sig som självklara. Genom att diskurserna framställer andra alternativa relationer och subjektpositioner (som exempelvis författare som talar utifrån en läsfrämjande diskurs) mindre normala, upprätthålls diskurserna (Hedemark 2009, s. 82). Olika företrädare för diskurserna förfogar med andra ord över olika maktresurser, där kulturskribenterna och politikerna innehar två av maktpositionerna. Om debattörerna påverkar nuvarande litteraturstöd i någon större utsträckning är dock tveksamt.

Metodkritik

Diskursanalys som teori har fått ta emot kritik vad gäller dess vetenskapliga användbarhet då diskursanalys som metod endast visar ett av, förmodligen, flera troliga resultat. Vissa anser även att det inte går att avgöra vad som är sant eller osant, bra eller dåligt. Eftersom diskursanalys innebär att skapa sig en egen bild av verkligheten har det varit essentiellt att i alla delar av uppsatsen koppla till valda teorier och metoder. I vår undersökning har vi studerat debatter för att försöka finna gemensamma diskurser. Utifrån det syftet så är diskursanalys som metod väl lämpad. Vi har inte tagit hänsyn till om det finns sanning eller inte i utsagorna och således inte heller tagit någon ställning för eller emot litteraturstödet, men har självklart egna värderingar och åsikter. Det har därför varit viktigt att reflektera över vårt eget förhållningssätt till forskningen.

Ytterligare forskning

Vi har i vår undersökning studerat den svenska litteraturstödsdebatten. Det skulle även vara intressant att jämföra de nordiska ländernas litteraturpolitiska debatter med varandra för att se om det finns skillnader och vilka dessa i så fall är. En intressant studie skulle också vara att undersöka hur de folkbibliotek som gjort valet att *inte* ta emot distributionsstödet har resonerat.

Ytterligare förslag skulle vara att forska vidare om inköpskanalers påverkan på bibliotekens bestånd utifrån den kommersiella likriktningen, vilket vi bara berörde som hastigast.

Käll- och litteraturförteckning

- Betänkande av folkbiblioteksutredningen (1984). *Folkbibliotek i Sverige* (SOU 1984:23). Stockholm: Kulturdepartementet.
- Blomgren, R. (2012). Autonomy or democratic cultural policy: That is the question. *International Journal of Cultural Policy*, 18(5), s. 519–529.
- Boréus, K. & Bergström, G. (red.) (2018). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 4. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Brookens, A. & Poulter, A. (2007). Support for alternative publishing by public libraries in Scotland. *Library review*, 56(7), s. 585–602.
- Foucault, M. (1993). *Diskursens ordning*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.
- Frenander, A. (2015). Hur diskuteras kvalitet inom politiken? I: Wigerfelt, C. (red.) *Kvalitet, text, makt: Ett triangeldrama*. Göteborg: Tidskriftsverkstan i Väst, s. 19–36.
- Hall, S. (1997). The work of representation. I: Hall, S. (red.) *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: SAGE, s. 13–74.
- Hallberg, D., Lindung, Y., Stenberg, C., Holmberg, O. & Malmgren, G. och L-G. (1983). *Skönlitteratur på bibliotek. Rapporter från folkbiblioteksutredningen om inköp, lån och läsning*. Stockholm: Liber Förlag.

- Hedemark, Å. (2009). *Det föreställda folkbiblioteket. En diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970–2006*. Diss., Uppsala universitet. Uppsala: Univ.
- Hedemark, Å. (2011). Förändrade föreställningar om folkbibliotek? En diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier från 1970 till och med 2009. *Dansk Biblioteksforskning*, 7(1), s. 33-44.
- Howard, V. (2007). Collections 2007: Reinvigorating Collection Development and Management. *Collection Building*, 26(4), s. 135–136.
- Hylland, O. M. (2012). The rhetorics of bad quality. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, 15(01), s. 7–25. doi:10.18261/2000-8325-2012-01-02.
- Johansson, M. (2002). Library loyalties in limbo: the problems with support mechanisms for library purchasing routines - the case of Sweden. *Journal of Librarianship and Information Science*, 34(3), s. 159–169. doi:10.1177/096100060203400304.
- Kangas, A. & Vestheim, G. (2010). Institutionalism, cultural institutions and cultural policy in the Nordic countries. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, 02(13), s. 267–284. doi:10.18261/2000-8325-2010-02-08.
- Kann-Christensen, N. & Balling, G. (2011). Literature Promotion in Public Libraries – Between Policy, Profession and Public Management. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, 14(01–02), s. 102–119. doi:10.18261/2000-8325-2011-01-02-08.

- Kelly, M. (2015). Collection Development Policies in Public Libraries in Australia: A Qualitative Content Analysis. *Public Library Quarterly*, 34(1), s. 1–19. doi:10.1080/01616846.2015.1000783.
- Kraxenberger, M., Knoop, C.A. & Menninghaus, W. (2021). Who reads contemporary erotic novels and why? *Humanities and Social Sciences Communications*, 8(1), s. 96.
- Kulturdepartementet (2017). *Kultursamverkan för ett Sverige som håller ihop - Framtida inriktning och utvecklingsmöjligheter för kultursamverkansmodellen*. Stockholm: Sveriges riksdag.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/departementsserien/kultursamverkan-for-ett-sverige-som-haller-ihop--_H5B48 [2021-12-05]
- Kulturrådet (u.å.). *Garanterat bra böcker*. <https://www.kulturradet.se/i-fokus/lasframjande/garanterat-bra-bocker/> [2021-10-20]
- Kulturrådet (u.å.). *Litteraturstödet*. <https://www.kulturradet.se/sok-bidrag/vara-bidrag/litteraturstod/> [2021-11-24]
- Kulturrådet (u.å.). *Om kultursamverkansmodellen*. <https://www.kulturradet.se/i-fokus/kultursamverkansmodellen/om-kultursamverkansmodellen/> [2021-11-17]
- Kulturrådet (u.å.). *Uttalande från Kulturrådets styrelseordförande om sexuella trakasserier och övergrepp*.
<https://www.kulturradet.se/nyheter/2017/Uttalande-fran-Kulturradets-styrelseordforande-om-sexuella-trakasserier-och-overgrepp/> [2021-12-08]

- Kulturrådet (2019). *Kulturrådsböckerna - en översyn av distributionsstöd till biblioteken*. Stockholm: Kulturrådet.
- Kulturrådet (2020). *Kulturrådets årsredovisning 2020*. Stockholm: Kulturrådet.
- Lindsköld, L. (2012). Svensk litteraturpolitik i förändring. Debatterna om förlaget *En bok för alla* 1992 och 2007. *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og Kulturformidling*, 1(½), s. 43–53.
- Lindsköld, L. (2013). *BETYDELSEN AV KVALITET. En studie av diskursen om statens stöd till ny, svensk skönlitteratur 1975–2009*. Borås: Doktorsavhandling.
- Litteraturutredningen (2012). *Läsandets kultur* (SOU 2012:65). Stockholm: Kulturdepartementet.
- Myndigheten för Kulturanalys (2021). *Så fri är konsten*. I: Myndigheten för Kulturanalys (red.) *Vem får vara med?: Perspektiv på inkludering och integration i kulturlivet i de nordiska länderna*. Stockholm: Myndigheten för Kulturanalys, s. 61–74.
- Neumann, I. B. (2003). *Mening, materialitet, makt. En introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Pettersson, J-E. (2013). *Litteraturstödet - från kvalitet till behov?* Stockholm: Svenska Förläggareföreningen.
- Regeringskansliet (u.å.). *Kultur*.
<https://www.regeringen.se/regerings-politik/kultur/> [2021-11-10].

- Regeringskansliet (2015). *Mål för kultur*. <https://www.regeringen.se/regeringspolitik/kultur/mal-for-kultur/> [2021-11-16]
- SFS 2010:1058. *Förordning om statsbidrag till utgivning av litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande insatser*. Stockholm: Kulturdepartementet.
- SFS 2010:2012. *Förordning om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet*. Stockholm: Kulturdepartementet.
- SFS 2013:801. *Bibliotekslagen*. Stockholm: Kulturdepartementet.
- Smidt, J.K. (2002). *Mellom elite og publikum: litterær smak og litteraturformidling blant bibliotekarer i norske folkebibliotek*. Oslo: Avhandling, Det historisk-filosofiske fakultet.
- Stoneley, P. (2016). Children, futurity, and value: Adventures of Huckleberry Finn. *Textual Practice*, 30(1), s. 169–184.
- Svensson, P. (2019). *Diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet (1974). *Kungl. Maj:ts proposition angående den statliga kultur-politiken* (Regeringens proposition 1974:28). Stockholm: Regeringskansliet.

Bilaga 1 - Debattartiklar

<i>Datum</i>	<i>Debattör</i>	<i>Titel</i>	<i>Källa</i>
2009-11-28	Annika Persson	Markis de Sade väcker tankar	Dagens Nyheter
2009-12-04	C-M Edenberg	Alla tycker inte illa om de Sades texter	Dagens Nyheter
2010-09-22	Åsa Beckman	Bästsäljarismen har kommit för att stanna	Dagens Nyheter
2010-11-29	Christer Hermansson	Åk ut och prata om kvalitetslitteratur!	Svenska Dagbladet
2011-03-08	Pelle Andersson	Är det kris nu igen?	Aftonbladet
2013-05-10	Ulrika Stahre	Förläggarna sågar kapat litteraturstöd	Aftonbladet
2014-03-01	Anna-Clara Tidholm	Vad ska litteraturpolitiken göra?	Dagens Nyheter
2014-07-10	Mats Söderlund	Staten har råd att ge skälig ersättning till kulturskapare	Göteborgs- Posten
2017-01-10	Kulturrådet	Det är bokens kvalitet som bedöms	Svenska Dagbladet
2018-02-17	Ola Wong	Förlagen: Bara "godkända" böcker får stöd av staten	Svenska Dagbladet
2018-02-18	Iohan Norberg	Skydda litteraturen mot alla pekpinnar!	Dagens Nyheter
2018-02-21	Åsa Linderborg	Staten ska inte åsiktskorrigera	Aftonbladet

2018-02-23	Stina Otterberg	Bokdebatt: Vi går inte pappa Statens ärende	Dagens Nyheter
2018-02-26	Pelle Andersson	Ge fan i vad folk skriver	Svenska Dagbladet
2018-02-26	Alice Bah Kuhnke	Replik: Ola Wong pusslar ihop sin tes utifrån lösryckta citat	Svenska Dagbladet
2018-03-05	Christer Nylander	Kvalitet - inte "rätt" åsikter - bör vara politikernas mål	Svenska Dagbladet
2018-03-05	Sofia Lilly Jönsson	Kvalitetsbedömning är inte som en bilprovning	Svenska Dagbladet
2018-03-23	Henrik Edin & Karin Veres	Befria kulturen från politisk styrning	Göteborgs- Posten
2021-06-13	Anders Q Björkman	Ett medelålders manligt perspektiv är alldeles utmärkt	Svenska Dagbladet
2021-07-07	Elisabet Andersson	Lind om kulturens frihet: Beklämmande situation	Svenska Dagbladet
2021-09-17	Stina Otterberg	Stärk de sakkunnigas roll för att värna litteraturens frihet	Dagens Nyheter
2021-12-04	Pelle Andersson	Åtta problem för kulturministern att lösa i bokbranschen	Dagens Nyheter

Bilaga 2 - Examensarbeten

- Elg, E. & Lundegård, A. (2010) *"...kulturrådsböckerna är ju inte sådana som det står 10 människor i kö på"* – en undersökning av filialbibliotekariers förhållningssätt till litteraturstödda titlar. Borås: Kandidatuppsats. (Grundar sig på 4 intervjusvar.)
- Elgström, C. & Eriksson, E. (2012). *"Men de används ju inte"* - en undersökning om bibliotekariers åsikter och användning av distributionsstödda böcker. Borås: Kandidatuppsats. (Grundar sig på 9 intervjusvar.)
- Granlund, J. & Stål, J. (2007). *"Jag är en av de få som blir lycklig ..."* - bibliotekariers attityder och förhållningssätt på fem folkbibliotek till statens distributionsstödda titlar. Borås: Magisteruppsats. (Grundar sig på 7 intervjusvar.)
- Jonasson, M. (2007). *"Det blir liksom öststat va!"* - Om litteraturstödda titlar, förvärv och förmedling av skönlitteratur på 5 folkbibliotek. Borås: Magisteruppsats. (Grundar sig på 6 intervjusvar.)
- Nilsson, B. (2016). *"Man vill ju inte bara ha deckare och chic-lit i sitt bestånd"* - Kulturrådets distributionsstöd och bibliotekens urvalsprocess i två norrländska regioner. Umeå: Kandidatuppsats. (Grundar sig på 13 enkätsvar.)